

XXXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2017. április 25-27.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

**Koncepciós perek, mint állambiztonsági eszközök
a késő Kádár-korban -
Két büntetőügy anatómiája**

Jelige:
PMU-016

Pályamunka lezárásának időpontja: 2017. január

2017.

Tartalomjegyzék

1. Bevezető gondolatok	3
2. Az Államvédelem szervezetrendszere és a megfigyelték csoportja.....	8
2.1. Az államvédelem szervezetrendszere	8
2.2. Áttekintés a titkos akciókról	14
2.3. A punk mozgalom Magyarországon.....	16
3. A titkos akciók történeti háttére, lefolyásuk és kimenetelük	19
3.1. A Tiszavirág fn. akció	19
3.1.1. A CPg története az akció előtt.....	19
3.1.2. A Tiszavirág fn. akció ideje alatt fogatosított intézkedések.....	23
3.1.3. Az akció kimenetele és a büntetőeljárás	28
3.2. Az Amatőrök fn. akció	32
3.2.1. A Közellenség zenekar története az akció előtt	33
3.2.2. Az Amatőrök fn. akció ideje alatt fogatosított intézkedések	35
3.2.3. Az akció kimenetele, a büntetőeljárás	37
4. A koncepciós perek és összegzés	40
4.1. Koncepciós perek a szovjet típusú diktatúrában.....	40
4.2. Koncepciós elemek a CPg büntetőügyében.....	41
4.3. Koncepciós elemek a Közellenség büntetőügyében.....	42
Felhasznált források és szakirodalom:	49
Könyvek:	49
Filmek:	51
Személyes közlések:	51
Cikkek:.....	52
A Belügyminisztérium Oktatási és Közművelődési Csoportfőnökségének periodikái:	53
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára:	53
Veszprém Megyei Levéltár:	54
Mellékletek.....	55

„Nem vagyunk bűnösök, nem vagyunk szentek:
félreismertek, félreértettek minket.”¹

(Paksi Endre)

1. BEVEZETŐ GONDOLATOK

Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulója újra aktuálissá teszi a kommunista diktatúrákról való diskurzust nemcsak a közéletben, de a tudományos életben is. A tudomány a szovjet típusú diktatúrák korszakából leggyakrabban és legrészletesebben az 1950-es éveket tárgyalja, valamint a Magyar Kommunista Párt és a Magyar Dolgozók Pártja hatalomra jutása okán az 1940-es évek második felét is. Én éppen ezért egy kevésbé feldolgozott területet választottam, ahol szintén találok ellentmondásokat, így az 1980-as évek első felét szeretném bemutatni, egy olyan korszakot, melyben majd három évtizeddel Rákosi bukása után is találhatunk erőszakos titkosszolgálati intézkedéseket, sőt még koncepciós pereket is.

A másik motivációm a témaválasztásnál, pedig az volt, hogy negyed évszázaddal a szocialista rendszer bukása után még mindig sok mindent nem tudunk, vagy torz módon tapasztaltunk meg a régi rendszerről. A szovjet típusú politikai berendezkedés hagyatécai mindmáig lezáratlanok. A régi rendszerrel kapcsolatos felfogások és álláspontok között felvetődő nézeteltérések, viták - egy bizonyos fokú konszenzus elérése nélkül - még hosszú ideig mérgezhetik a közéletet Magyarországon. Az egyik megoldásnak a téma morális megközelítése helyett az államszocializmus működésének minél alaposabb feltérképezését, valamint megismerését tartom, mindehhez dolgozatommal is igyekszem hozzájárulni.

Az 1980-as évekre a Kádár-rendszer politikája enyhült ugyan, de ettől még diktatúra maradt, és igyekezett az állampolgárai életét minél jobban, minél több területen befolyásolni, valamint a maga képére formálni. Azonban a Rákosi-korszakhoz és az 1956 utáni megtorlás éveihez képest a tárgyalt időszakunkban nem az erőszakon van a legnagyobb hangsúly. Sokkal finomabb eszközökön és módszereken alapult a gyakorlat, amely fölött utólag akár könnyen el is sikkadhat az ember figyelme. A köztudatban máig ott élnek olyan kifejezések, mint a „gulyáskommunizmus”, a „legvidámabb barakk”, vagy a „puha diktatúra”, mindemellett Kádár János puritánnak látszó életstílusával is a diktatúra tényét próbálta leplezni.²

¹ Ossian: *Bűnösök és Szentek* című szám; Kitérés album; Hungaroton 1992.

² Dr. HORVÁTH Attila nyilatkozata a *Szabadság tér '89* című műsorban, 2014.07.02. 27:10-től, MTVA, 2014).

A kádári állam vonatkozásában az állambiztonsági tevékenység ellentmondásos jelenségeit kívánom bemutatni két példán keresztül. A dolgozat retrospektív biztonságpolitika-történeti témát vizsgál, melyben igyekszem megmagyarázni az állambiztonság korabeli fogalmát és tereit, az állam és a párt viszonyát, ellenségeit és ellenségképeit, valamint a rendszerezett és egyéb titkosszolgálati tevékenységeket két fiatal társaság büntetőügye bemutatásával. Ezek érdekessége, hogy mind a 'Benkő Zoltán és társai'-ügy, mind a 'Kiss Attila és társai'-ügy letöltendő börtönbüntetéssel végződött, és a nyomozati szakaszt az állambiztonságiak titkos akciókkal támogatták.

Mivel mindkét társaság fiatal amatőr zenészekből állt – Benkő és társai Szegeden CPg néven zenéltek, míg Kiss Attila és társai Veszprémben Sabotage (majd Közellenség) néven működtettek zenekart-, a Kádár-rendszer szövevényes védelmi mechanizmusait egy kulcsfontosságú területen, a kultúra vonatkozásában veszem górcső alá. Dolgozatomban az Aczél-korszak alkonyára, az 1980-as évek underground könnyűzenéjére koncentrálok, amely rengeteg rendszerellenes üzenetet hordozott magában, így ideális terepet nyújt a vizsgálódáshoz. A rendszerre veszélyesnek ítélt tartalmak megjelenhettek a zenei irányzatban, a szövegekben, az öltözködésben, vagy a viselkedésben is.

Mindenképpen meg kell említeni, hogy a fent említett két együttes közel sem fedti le az államvédelmi szervek működésével kapcsolatba hozható könnyűzenei palettát³. Számtalan rendőri és/vagy operatív intézkedés köthető más zenekarokhoz és zenészekhez, a teljesség igénye nélkül többek között az Illés, a Kex, P.Mobil, a Beatrice, a Hobo Blues Band, a Kontroll Csoport, az URH, a Pokolgép együttesek, vagy éppen Cseh Tamás tevékenységéhez.

Azonban az általam választott zenekarok abból a szempontból még alkalmasabbak mintaként való bemutatásra, hogy mindkettő társaság tagjai fiatalok, szociális helyzetük több tekintetben hátrányos. Emellett nagy és állandó rajongói bázissal nem rendelkeznek, azaz az államhatalommal szemben teljesen védtelenek. Így könnyen célkeresztbe is kerültek, az állambiztonsági szervek pedig elő is álltak a legkülönfélébb módszerekkel és technikákkal az ellenségesnek és veszélyesnek ítélt társaságok félreállítására érdekében.

Bár más szabályozások és büntetőügyek történetének feldolgozásával is jól lehetne szemléltetni a Kádár-rendszer állambiztonsági intézkedéseit, a kutatás közben arra a következtetésre jutottam, hogy a CPg és a Közellenség együttesek sokkal jobb példát nyújtanak a rendszer kultúrpolitikai hátterének, árnyékos oldalának megismeréséhez. Nem

³ SZÖNYEI Tamás Nyilvántartottak című könyve számos magyar együttest tárgyal.

csak a titkos akciók elindításának és a vizsgálati dossziék (a továbbiakban: V-dosszié) vezetésének a ténye, hanem a bíróságok döntései, valamint a bizonyítási folyamat során tapasztalható ellentmondások is a párt akaratának érvényesülését exponálják, nemcsak rendészeti és szakigazgatási vetületben, hanem kisebb mértékben a bíraskodás terén is. Az állambiztonsági intézkedések szigora pedig a két fiatal társaság jelentéktelensége miatt a legellentmondásosabb.

Az elképzelésemet megerősítette egy Nagy Feróval készített interjú is, melyben a Beatrice frontembere a következőképpen nyilatkozik a CPg tagjairól: „*Én azt láttam, hogy van egy zenekar, amely sokkal bátrabb, mint én.*”⁴ Majd részletesen kifejtette azt is, hogy a CPg-vel a rendszer példát akart statuálni.

*„A műfaj határait mindig a CPg-k – meg a Beatricék is azért - azok nyitják a műfaj határait. Tehát mögöttes, ha megjelenik egy Beatrice, és az rendkívül sikeres, akkor mögötte kinyílik a kapu még egy csomó zenekarnak. Ezt az a rendszer nagyon jól tudta, nem véletlenül mi velünk tette tönkre. És akkor ez intő példa volt már akkor a Hobónak, P.Mobilnak is [...] vagy ahogyan elkapják a CPg-t, és aztán bekaszlízzák őket, ez intő példa a Beatricének.”*⁵

A kutatás közben egyre inkább meggyőződtem róla, hogy az általam vizsgált jelenség igazi és legnagyobb vesztesei a CPg és a Közellenség együttesek voltak.

A mintaválasztás során az együttesek körülményeivel, helyzetével kapcsolatban az alábbi tényezők játszották a legfontosabb szerepet:

- a) a vizsgált célcsoportok ügye államigazgatási szempontból tudományos munkákban és a médiában eddig számottevően nem volt tárgyalva;
- b) ellenük államellenes izgatás⁶ vádjával eljárás folyt;

⁴ KÖVESSY Róbert: *Pol Pot megye punkjai*, dokumentumfilm, Filmplus Filmgyártó Kft. 2000. (30:10-től).

⁵ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 45:05-től.

⁶ Az izgatás tényállását a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény határozta meg: „*Aki mások előtt azért, hogy a magyar nemzet vagy valamely nemzetiség, a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendje, a Magyar Népköztársaság szövetségi, barátsági vagy együttműködésre irányuló egyéb nemzetközi kapcsolata, valamely nép, felekezet vagy faj, továbbá - szocialista meggyőződésük miatt - egyes csoportok vagy személyek ellen gyűlöletet szítson, ennek felkeltésére alkalmas cselekményt követ el, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*” Érdemes megfigyelni a normaszöveget az alkotmányos rend védelmén túl is, hiszen a tényállással a törvény fajhoz, felekezethez tartozás és szocialista meggyőződés alapján is védelmet nyújt. Ezt később a Központi Kerületi Bíróság aránytalanul alkalmazza az anarchista CPg és a neonáci Mos-Oi zenekarok ügyében, és utóbbi társaság jogerős büntetését felfüggesztik, bár a törvényi tényállást ők is bőven kimerítették.

- c) ténylegesen letöltendő börtönbüntetésre ítéltettek;⁷
- d) országos hírnévvel, rajongói bázissal és befolyással nem rendelkeztek, így esetükben az állam könnyedén eljárhatott;
- e) esetükben tetten érhető az államigazgatási és rendészeti szervek szoros együttműködése;
- f) az állam elleni bűncselekmények mellett igyekeztek egyéb, köztörvényes és garázda bűncselekmények elkövetését bizonyítani.

Az előzményeket megismerve a következő hipotézist támasztottam: Az államhatalom tudatosan és összehangoltan lépett fel egyes underground zenekarok ellen. Nagy ívű, költséges és titkosszolgálati eszközöket felhasználó nyomozással tárta fel a körülményeket. Regisztrálható, hogy gyakran, még a saját maga által alkotott jogszabályokat sem tartotta be, valós tényállási elemeket tartalmazó, de jelentőségében felnagyított, koncepciók elemekben bővelkedő ítéleteket hozott izgatás vádjával.

A kutatómódszertant tekintve egy egyedi módon, egyedi témában született meg ez a dolgozat. Szándékomban állt feldolgozatlan területen kutatni, éppen ezért magától értetődött, hogy a kutatási témában elenyésző számú tudományos munka áll majd rendelkezésemre szakirodalomként és forrásként. Ezek közül ki kell emelnem Szőnyi Tamás Nyilvántartottak című alkotását, és Csatári Bence A Kádár-rendszer kultúrpolitikája című doktori disszertációját, melyek kiválóan tudósítanak az adott korszakról. Én viszont a fent említett alkotásokkal szemben a CPg és a Közellenség zenekarok történetének egy rendészeti-államigazgatási vetületét mutatom majd be a korabeli források feltérképezésével.

Az említett tudományos művek a forrásaim csak egy kis részét teszik ki, nagymértékben kellett hagyatkoznom levéltári anyagokra, dokumentumfilmekre és személyes interjúkra is. A levéltári munkát nehezítette, hogy rendkívül nagynak bizonyult a selejtezett anyagok aránya. A Kádár-rendszer utolsó napjaiban Horváth József akkori csoportfőnök javaslata után az állami szervek alig győzték eltüntetni a dossziékat.⁸ A Veszprémi Levéltár alkalmazottja,

⁷ Egyetlen egy kivétellel mind a 'Benkő és társai'-ügyben 'Kiss Attila és társai'- ügyben letöltendő börtönbüntetésre ítéltetett mindkét fiatal társaság. A CPg együttes legfiatalabb tagját, Varga Zoltánt mivel az 1984.05.23-án meghozott jogerős ítéletig nem töltötte be 18. életévét, a börtönbüntetést az ő esetében 4 év próbaidőre felfüggesztette a Budapesti Központi Kerületi Bíróság, így Varga pártfogói felügyelet mellett a Tököli Javítóintézetbe került.

⁸ „A felülvizsgálat során az új Btk. államelleni bűncselekményekkel foglalkozó passzusát és azokat az új feladatokat kell alapul venni, amelyek végrehajtása a Nemzetbiztonsági Szolgálat illetékességébe tartozik.” (ÁBTL ÁBHMT 163. idézi BARÁTH Magdolna: *Az állambiztonsági iratok selejtezése, megsemmisítése*) Vagyis az operatív szerveknél tárolt anyagok közül minden olyan ügy iratait meg kellett semmisíteni, melyeket az új

Nagy Szabolcs közlése szerint az általam keresett személyek iratait leselejtezte a Veszprém Megyei Rendőrkapitányság, amikor megtudták, hogy azok levéltárakhoz kerülnének idővel. Viszont az akkori szervek és ügynökök termékenységét jól mutatja, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok történeti Levéltárában (továbbiakban: ÁBTL) így is összesen több mint 1600 oldalnyi iratot⁹ tekinthettem meg a különböző operatív és vizsgálati dossziékban. Ezenkívül a Veszprémi Levéltárban szerencsére a rendészeti szervek irataival szemben a Magyar Szocialista Munkáspárt (továbbiakban: MSZMP) helyi szervezeteinek jegyzőkönyvei fennmaradtak. Így összesen több ezer oldalnyi levéltári anyagot kutathattam.

BTK (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 1989. évi XXV. törvény) nem minősít büntetendőnek.

⁹ A napi operatív információs jelentéseket, az Egységes Gépi Priorizáló Rendszer kartonjait és az operatív kartonokat nem számítva.

2. AZ ÁLLAMVÉDELEM SZERVEZETRENDSZERE ÉS A MEGFIGYELTEK CSOPORTJA

A második világháború után Magyarország permanens módon a Szovjetunió geopolitikai érdekszférájába került. A politikai rendszer az 1950-es évek nyílt diktatúráját követően egy nemlineáris fejlődési pályán haladt a demokratikus centralizmus felé az évtizedek során. A Kádár-rendszert az 1980-as években is a pártállami berendezkedés jellemezi, melyet remekül szemléltet Tabajdi Gábor kúp alakú ábrája.¹⁰ Az MSZMP a különböző szervezeteivel és bizottságaival, mint egy fátyol borult rá az államszervezetre, az államigazgatásban működő funkcionáriusait elsősorban a párt és a központi szervek által megfogalmazott elvek irányították egyfajta pszeudojogként.

2.1. Az államvédelem szervezetrendszere

A Magyar Népköztársaságban nem valósult meg a hatalmi ágak elválasztása, így az állampárt az igazgatási szervek fölött is nagy befolyással rendelkezett, saját bizottságaival pedig igazgatási feladatokat végeztetett. Ilyen módon a minisztériumok is a pártnak voltak alárendelve, egyúttal kitettségük és megfelelési kényszerük is nagy volt.

A Magyar Királyi Csendőrség 1945-ben történt feloszlása óta¹¹ a belügyi szervek számos átalakításon átestek. Az 1946 és 1948 közötti két évben Államvédelmi Osztály (ÁVO), majd 1948 és 1956 között Államvédelmi Hatóság (ÁVH) működött. Az 1956-os forradalom és szabadságharc után a legnagyobb horderejű reform 1962-ben történt, amely során a Belügyminisztérium II. Főosztálya öt csoportfőnökséggé alakult át,¹² egyúttal létrejött a III/III.-as Csoportfőnökség.¹³ Az államvédelem személyi állományának képzése és frissítése, valamint az infrastrukturális és egyéb fejlesztések mellett a szervezetrendszer az 1972/74-es reformok során nyerte el azt a formáját, amelyen egészen 1989-ig a magyar állambiztonsági tevékenysége nyugodott.

¹⁰ Az állam és a párt viszonyát bemutató ábrázolás ld. TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt – A pártállam és a belügy*. Corvina Kiadó, Budapest, 2008. p. 22. és a 2. sz. melléklet.

¹¹ 1690/1945. ME. kormányrendelet.

¹² MOL 288. f.95/269. ö. e.

¹³ ÁBTL: BM 10-21/44/2962.

Az 1970-es évek elején véghezvitt átfogó alkotmányos és közjogi reformok keretében a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségén új ügyrend került bevezetésre,¹⁴ emellett szintén új ügyrend került bevezetésre a dolgozatban vizsgált büntetőügyek szempontjából kulcsfontosságú helyi illetékességű rendvédelmi szerveknél, így a Budapesti Rendőr-főkapitányságnál,¹⁵ illetve a megyei kapitányságok közül számunkra releváns Csongrád,¹⁶ Győr-Sopron¹⁷ és Veszprémi Megyei Rendőr-főkapitányságokon.¹⁸

A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségén a III/I. Csoportfőnökség felelt a hírszerzésért, a III/II. Csf. a kémelhárításért, a III/III. Csf. a belső reakció elhárításáért, a III/IV. Csf. a katonai elhárításért, a III/V Csf. az operatív technikáért. A Csoportfőnökségek mellett pedig hat önálló osztály működött melyek általában operatív és személyi jellegű támogatást nyújtottak a Csoportfőnökségek számára.¹⁹

Az állampárt közvetlen irányítása alatt álló Belügyminisztériumról elmondható, hogy a jogszabályalkotásnál, és eredeti rendeltetésénél, már régóta fontosabb számára az államvédelem, amelyben a titkosszolgálatok oroszánrészt vállaltak. Az állambiztonság fő szervének a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségét, valamint a megyei rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveit tekinthetjük. A Minisztérium a Közigazgatási és Adminisztratív Osztályon keresztül kapcsolódott az MSZMP Központi Bizottságának apparátusához, II. Főcsoportfőnökségén keresztül pedig felügyelte a Rendőrséget és a megyei rendőrfő-kapitányságokat, vagyis az állambiztonsági szervek nyílt állományát.

A titkos állomány pedig, ahogy arról szó volt a III. Főcsoportfőnökség III. Csoportfőnöksége osztályai irányítása alatt működött. A Főcsoportfőnökséget a fiatalok büntetőügyéig még egy ízben 1979-ben érintette egy kisebb átszervezés²⁰, azonban a tevékenységi és hatáskörében lényegi változás nem következett be, így az állambiztonsági szervek tevékenységének bemutatására érdemes megtekinteni az 1974-es szervezeti struktúrát.²¹ Az ábrán piros színnel jelöltem az ifjúsági és kulturális területen elhárítást végző szervezeti egységeket, zölddel pedig az adminisztratív, operatív, vagy egyéb támogatást nyújtó szervezeti egységeket.

¹⁴ BM 45/52-32/1972.

¹⁵ ÁBTL: 4.2. – 111-090/4/1972/1.

¹⁶ BM Csongrád megyei RFK: 067/1972.

¹⁷ BM Győr-Sopron megyei RFK: 0376/1972.

¹⁸ BM Veszprém megyei RFK: 0241/1972.

¹⁹ GYARMATI György (szerk.): *Trezor 1. – A Történeti Hivatal évkönyve*. Alföldi Nyomda Rt. Budapest. 1999. pp. 83-88.

²⁰ BM 26/1979 sz. parancs.

²¹ A Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségének szervezeti ábrája ld. 4. sz. melléklet.

A III/III. Csoportfőnökségen belül a III/III-2. Osztály (elhárítás az ifjúsági körökben), a III/III-4. Osztály (elhárítás kulturális területen, valamint a III/1. Vizsgálati Alosztály foglalkozott leginkább. A Főcsoportfőnökség ügyrendje pedig az alábbi feladatokat állapította meg a III. Főcsoportfőnökség számára:

a) országos hatáskörrel felderíti, ellenőrzi, korlátozza, megszakítja, intézkedéseivel megelőzi a kulturális területeken, az ifjúság körében támadó ellenséges erők, az egyházi reakció, a volt politikai elítéltek és a különösen veszélyes elemek ellenséges tevékenységét;

b) megszervezi az ellenség érdeklődésének középpontjában álló tudományos, kulturális, felsőoktatási objektumok operatív védelmét. Szervezi azon rendezvények operatív biztosítását, amelyeket az ellenség az állam rendjét, biztonságát veszélyeztető cselekmények elkövetésére kihasználhat;

c) sajátos eszközeivel végzi — a BM Kormányőrséggel szorosan együttműködve — az illetékes szervek által meghatározott magyar és külföldi párt-, kormány- és államvezetők operatív biztosítását.²²

A sajátos eszközök az ügyrendekben nem teljesen fedik egymást, illetve más szempontok szerint kerültek csoportosításra, így a Tabajdi Gábor és Ungváry Krisztián felsorolását hívom segítségül, aki az operatív eszközöket elemezte.²³ Az állambiztonsági szervek operatív eszközei és módszerei tehát a következők:

- nyilvántartások,
- környezettanulmányozás,
- operatív figyelés,
- operatív technikai eszközök,
- krimináltechnikai eszközök,
- operáció,
- postai küldemények („K”) ellenőrzése
- a bomlasztás, lejáratás és elszigetelés módszere
- és a hálózat.

A legáltalánosabb állambiztonsági tevékenységet a Belügyminisztérium nyílt állománya, vagyis a Rendőrség végezte. Ha a rendőrségen, vagy egyéb módon az állambiztonsági szervek

²² BM 26/1979 49. a)-c).

²³ TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt – A pártállam és a belügy*. Corvina Kiadó, Budapest, 2008. pp.144-171.

tudomására jutott valamilyen veszélyes jelenség a III/III Csoportfőnökség általában előzetes megfigyelést, majd bizalmas nyomozást indított. Innentől kezdve tapasztalhatunk precíziós beavatkozásokat, amely során a hálózat az egyik legfontosabb és leghatékonyabb operatív eszköznek számított.

„Tagjai az állambiztonsági szervek vezetésével és irányításával szervezetszerű titkos együttműködés keretében vesznek részt a Magyar Népköztársaság védelmének erősítéséhez szükséges információk megszerzésében, titkos operatív intézkedések végrehajtásában, a külső és belső ellenség aknamunkájának felderítésében, megelőzésében és megszakításában.”²⁴

A hálózat sokrétű funkciói közül érdemes kiemelni a titkos információk beszerzését, a felderítést, operatív kombinációk végrehajtását és a preventív védelmet. A hálózat tagjait a III/III Csoportfőnökség három kategóriába minősítette. A titkos munkatársak (továbbiakban tmt.) a legmegbízhatóbb és legkvalifikáltabb munkaerőt tették ki, akik amellet, hogy elvi alapon kerültek beszerzésre, rátermettséggel és operatív tapasztalattal bírtak.²⁵ A titkos megbízottak (továbbiakban: tmb.) a középső kategóriába tartozó munkaerőként valamely alapvető követelménynek nem felelt meg teljeskörűen. A tmb.-ak szintén elvi alapon kerültek beszerzésre, és tulajdonságaik alapján képesek voltak legalább egy funkció ellátására.²⁶ A legkevésbé megbízható munkaerőnek az ügynök számított. Az ügynököket érdek, vagy kompromittáló adat alapján szervezték be, így az átnevelésnek nagy jelentősége volt a foglalkoztatásuk során, ettől függetlenül egy hálózati funkciót ők is képesek voltak ellátni.²⁷

Azonban az állambiztonságnak van egy kulturális igazgatási vetülete is, amely például a cenzúra segítségével tud védőhálóként funkcionálni a rendszer szempontjából káros gondolatok kiszűrése érdekében. A művelődésügyi és kulturális szervek vezetői és funkcionáriusai elsősorban az MSZMP nómenklatúrájába hierarchikusan tagozódva valósították meg a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság elveit, az állambiztonsági szervekkel pedig, mint hálózaton kívüli kapcsolat működtek együtt.²⁸

A hálózaton kívüli kapcsolatoknak négy kategóriája létezett. A hivatalos kapcsolatok (HK.) különböző vállalatok és szervezetek vezetői voltak. A társadalmi kapcsolatok (TK.) alkalmi módon működtek közre, önkéntesen, vagy megkeresés alapján, melyet a hálózat révén tudtak

²⁴ ÁBTL: BM 10-21-5-1972.

²⁵ ÁBTL: BM 10-21/5/1972 III/6.a.

²⁶ ÁBTL: BM 10-21/5/1972 III/9.

²⁷ ÁBTL: BM 10-21/5/1972 III/10.

²⁸ A hálózaton kívüli kapcsolatok struktúráját ld. 3. sz. melléklet.

ellenőrizni. Az alkalmi kapcsolatokkal (AK.) az állambiztonsági szervek nem működtek együtt rendszeresen, inkább időszakos kooperáció volt jellemző. Míg a legritkább együttműködési formák a személyes kapcsolatok (SZK.), melyek a kulturális területet célozták meg, és a Néphadsereggel történő érintkezéssel valósultak meg.

A Belügyminisztérium mellett a Művelődési Minisztérium is nagy hatást gyakorolt a kultúrára. De akár csak a BM esetében a kulturális életet is a Központi Bizottság irányította végső soron, melynek állandó tagja volt a kultúráért felelős miniszter. A KB a Kulturális és Tudományos Osztály, valamint az Agitációs és Propaganda Osztály működésével irányította a kulturális igazgatás szerveit.

Országos jelentőségű szervként érdemes még megemlíteni a Kultúrpolitikai Munkaközösséget is, mely lényegében a pártvezetés tanácsadó fórumaként működött és a pártközeli értelmiség legjelentősebb alakjait tömörített. A Művelődési Minisztérium által felügyelt legfontosabb szervek pedig a következők voltak:

- a) Országos Rendező Iroda (ORI)
- b) Nemzetközi Koncertszervező Iroda (NKI)
- c) Országos Szórakoztatózenei Központ (OSZK)
- d) Magyar Hanglemezgyártó Vállalat (MHV)
- e) Sanzonbizottság

A kulturális igazgatás szabályozási eszközeivel végzett államvédelemnek is működött helyi szinten, ahol a megyei, városi és a települési tanácsok, valamint az állampárt helyi szervezetei és bizottságai ügyeltek a közművelődésre. A fent említett szervek működésének lényegét az alábbiakban lehetne összefoglalni:

*„Ellenzi, indokolt esetben adminisztratív eszközökkel is akadályozza a szocializmussal ellenséges, antihumanista, társadalmunk erkölcsi értékrendjét sértő művek nyilvánosságát. A tiltást mint kivételes eszközt alkalmazza.”*²⁹

A megyei rendőrkapitányok, valamint a párttitkárok nagy befolyással és bizonyos fokú szabadsággal is bírtak.

²⁹ CSATÁRI Bence: *A Kádár-rendszer könnyűzenei politikája*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2007. p. 177.

„Voltak olyan helységek az országban, ahol nem lehetett játszani, ahol a rendőrség nem örült, ha betettük a lábunkat. Régen egy megyei rendőrkapitány kiskirálynak számított, és megtilthatta azt is, hogy egy zenekar fellépjen.”³⁰

A fellépések betiltásánál azonban sokkal súlyosabb intézkedések is előfordultak. A Veszprém megyei párttitkárról nem rejti véka alá véleményét a Közellenség együttes dobosa, Vaczola Péter sem:

„Akkor [1984-ben – szerz..] élt még a Pap János, az volt a Veszprém megyei párttitkár, az egy ilyen véres kezű kommunista volt, és több embert lapátra tett. Az úgy tárgyalt, hogy lerakta az asztalra a pisztolyt. Véres kezű kommunista volt [...]”³¹

Az 1980-as években is jellemző volt a párttitkárok minden szervezetnél, vállalatnál, illetve intézménynél való jelenléte. Ezáltal könnyen felügyelhetők voltak a diákok tanulmányai, tevékenysége, valamint a vállalatokon és egyéb szervezeteken keresztül a munkaköteles személyek is. Ha pedig egy alkalmazottat nyomozás alá vontak, a munkahely beszámolót is tudott szolgáltatni a gyanúsítottakról.

A könnyűzenére az egyik legnagyobb hatással lévő szervezet az 1958-ban alapított Országos Rendezői Iroda volt. Az ORI egy olyan monopolhelyzetben működő állami szervezatként működött, amely a belföldi könnyűzenei koncert- és rendezvényszervezésért felelt. A kultúráért felelős minisztérium³² alá rendelt vállalatként az ORI-vizsgákkal, működési engedélyek bevonásával, promotálás megvonásával és egyéb szankciókkal valósította meg a párt által elvárt irányelveket a magyar zenei színtéren.

Mivel az ORI engedély megszerzése a CPg és a Közellenség együttesek számára eleve esélytelen volt – sőt még egy P.Mobilnak, vagy egy Beatricének is trükközni kellett³³ –, felértékelődött a kisebb művelődési házak, valamint személyzetük szerepe. Mindkét zenekar pere során tapasztaljuk majd, hogy a hatóságok a művelődési házak vezetőit és alkalmazottait is kérdőre vonják, és mulasztásként rójak fel nekik a delikvens zenekarok felléptetését.

Az előbbi pontokban végigvettük a legfontosabb személyeket, szerveket és szervezeteket, azonban be kell látnunk, hogy potenciálisan akárki a történet szereplőjévé válhatott. Pontosan

³⁰ Személyes közlés: KUKOVECZ Gábor, 2013. augusztus. 02.

³¹ Személyes közlés: VACZOLA Péter, 2014. augusztus. 26.

³² Az 1980. évi X. tvr. óta Művelődési Minisztérium, a korábbi Kulturális Minisztérium és az Oktatási Minisztérium összevonásával.

³³ A vizsgáztatókat gyakran kijátszották a zenekarok tagjai. A P.Mobil zenekarvezetője, Schuster Lóránt például kongadobra szerzett ORI-vizsgát, Nagy Feró pedig szólógitáros-énekes pozícióra kapott engedélyt.

ezt tapasztalhatjuk majd a CPg második ügyénél, ahol teljesen véletlenül egy a zenekar számát éneklő általános iskolás kisfiú révén indul el az eljárás.

Nem kellett tehát III/III-as titkos megbízottnak lenni ahhoz, hogy valaki – akár jóhiszeműen is – az állambiztonsági szervek munkájának motorjává váljon. Ráadásul, ha a titkosszolgálat érdekei úgy kívánták, könnyedén be tudtak szervezni bárkit, amit a III/III. Csoportfőnökség három elv alapján, illetve ezek kombinációjával végzett. A beszerzés történhetett hazafias alapon, kompromittáló adat, vagy anyagi érdekeltség alapján,³⁴ ami a gyakorlatban akár zsarolással, akár bizonyos előnyök ígéretével (pl. a jelölt gyermekének egyetemi felvétele, vagy egy kedvezőbb állás stb.) is realizálódhatott. Ilyen módon a hatóságok keze nagyon messzire elért. Egyetlen punk-, rock-társaság, vagy általában véve az állampárt politikai ellenségképét akarva vagy akaratlanul érintő csoport sem érezhette magát teljes biztonságban.

2.2. Áttekintés a titkos akciókról

Az állambiztonsági eszközök szerteágazóak, és sok típusuk alakult ki az évtizedek során, amelyek közül a rendszeresítettek a Belügyminisztérium III/III-as Csoportfőnökségének ügyrendjében is megtalálhatók,³⁵ ahol operatív kombinációként kerültek meghatározásra. A titkos akciók során számos rendszeresített és nem hivatalos eszköz is bevetésre került, ezért szeretnék röviden általánosságban is értekezni ezekről, ami azért is releváns a vizsgálódás során, mert mindkét fiatal együttes sorsa, politikai véleményformálása, társadalmi helyzete hasonló. Mindemellett mindketten szigorú pártvezetés alatt álló megyéből indultak, mindkettőjük ügye garázdaságból indul, és mindkettőjük vádiratát titkos akciók alapján nyújtotta be az ügyészség, így egyértelműen tekinthetjük ezeket a titkos akciókat is a két társaságot összekötő kapocsként. Ez egyben azt is jelenti, hogy a zenekarok ügyei nem példa nélküliek, éppen ellenkezőleg, összefüggésben vannak egymással, valamint az állam kultúrpolitikájával és egy jelenségre mutatnak rá.

A jelenség részletei mind a két együttes megfigyelésére folytatott titkos akcióhoz sok szállal kötődnek, beleértve számos mozzanatot a konkrét állambiztonsági intézkedésektől kezdve egészen a szimbolikusnak tulajdonítható momentumokig. Az előbbi kategóriáról még részletesen lesz szó. Az utóbbihoz szemléltetésképpen két érdekességet emelnék ki.

³⁴ BM 005/1972 parancs: 14. a)-c); 15.

³⁵ BM 10-530/1972.

Egyfelől köztudott, hogy a politikai okokból megfigyelteteket nemcsak a nyomozás alatt, hanem a büntetés-végrehajtás során is együtt kezelték. Ezt a politikai elítélteknek még a nyilvántartási iratán is egy 'P'-betű jelezte. Így történhetett meg, hogy a szegedi és a veszprémi zenekarok tagjai közül többen ugyanazon a helyen (a Kozma utcai börtönben) töltötték a büntetésüket. Közülük néhányan még egy cellába is kerültek.

Másrészt a titkos akciók fedőnevei rendkívül találóak. Míg a szegedi zenekar elleni akció 'Tiszavirág' fedőnéven folyik, a veszprémiek elleni akció az „Amatőrök” fedőnevet kapta. Ami tükrözi a tényt, hogy pályafutásuk második-harmadik félhivatalosnak is fenntartásokkal nevezhető produkciója után máris célkeresztbe kerültek. A többes szám pedig utal az Aurora Cirkáló együttesre is, hiszen az ügy eredetileg miattuk robbant ki, de az államhatalom végül mindkettőjüket figyeltette.

Elkerülhetetlen tisztázni az akció fogalmát is, mely alatt valamilyen cselekvés, intézkedést, beavatkozást, műveletet értünk, és amit e dolgozatban a Belügyminisztérium vonatkozásában vizsgálunk. Az akcióknak a különböző csoportfőnökségeken több fajtája is létezett, úgy mint a hírszerzés (III/I. Csoportfőnökség), a kémelhárítás (III/II Csoportfőnökség), vagy a katonai elhárítás (III/IV. Csoportfőnökség) terén ellátott feladatkörökhöz kapcsolódó intézkedéssorozatok. A vizsgálódásunk szempontjából legrelevánsabb szabályozást a hálózati munka alapelveiről szóló belügyminiszteri parancsban találjuk, amely az akciókat, mint operatív kombinációkat a hálózati funkciók között nevesíti, és nem taxatív a következő típusokat sorolja fel:³⁶

- ellenséges körbe beépülés;
- operatív játszma kezdeményezése és folytatása;
- aktív intézkedések végrehajtása;
- egyéb titkos operatív intézkedések foganatosítása;
- kutatás;
- figyelés.

Ezek közül a bizalmas nyomozással fogok foglalkozni, mivel mindkét zenekar ügyében ezt a típusú műveletet alkalmazta a Belügyminisztérium. A bizalmas nyomozás egy olyan művelet, amely a párt, a Belügyminisztérium, vagy helyi rendőri szervek kezdeményezésére indul. E dolgozatban mindkét esetben a harmadik verzióról van szó.

³⁶ BM 005/1972 parancs: 5. b).

Az állampárt által sokat hangoztatott összbéügyi elvet³⁷, valamint a társadalmi kapcsolatok mobilizálásának elvét³⁸ szem előtt tartva a művelet során a helyi rendőri szervek a Béügyminisztériummal és szükség esetén a párt helyi szervezeteivel együttműködve szereznek be információkat, és próbálnak fényt deríteni a gyanús személyek, vagy csoportok cselekményeinek körülményeire. Eközben az alkotmányban vagy törvényben megállapított jogokat korlátozzák, mint például a telefonos lehallgatás, a levéllenőrzés vagy a házkutatás során. A bizalmas nyomozás pedig általában egy az illetékes ügyészi szervnek megküldött vádemelési javaslattal zárult.³⁹

2.3. A punk mozgalom Magyarországon

A punk mozgalom kialakulása, szociológiai és ideológiai háttere, valamint konkrét megnyilvánulásai több kötetnyi értekezést is érdemelnének, ennek megfelelően ezeket már számos tudományos írás tárgyalta.⁴⁰ Így hosszasan e munkában nem érdemes időzni vele, néhány mozzanat és jellemvonás rövid kifejtése azonban megkerülhetetlen.

„A „punk” szó jelentése eredetileg korhadt, piszkos, visszataszító. A kifejezést a XVIII. században prostituáltakra használták, a század ötvenes éveiben pedig a silány hollywoodi kommerszfilmekre. [...] Amerikában a hetvenes években a punk kifejezés a New York-i CBGB klubban játszó együttesekre vonatkozott, illetve az alvilág hívta így azokat a narkósokat, hobókat, homoszexuálisokat, akik a társadalmi hierarchia legalsó fokán foglaltak helyet.”⁴¹

Miután az 1970-es évek közepétől az Egyesült Államokból kiindulva a stílus megvetette a lábát Nagy-Britanniában is, megjelentek olyan együttesek, mint a Sex Pistols, vagy a GBH, amelyek az amerikai Ramones-szal hatottak leginkább az általam vizsgált magyar punk zenekarokra.

Az angol-szász országok főleg Anglia társadalmi konfliktusaira, a punk mozgalom megnyilvánulásaiban (külsőségekben és zenéjét tekintve egyaránt) kemény válaszokat adott. A mozgalom sajátosságai közül mind a zene, mind a viselkedés és az öltözködés összecseng.

³⁷ BM 10-530/1972.

³⁸ BM 10-21/5/1972.

³⁹ BM 10-530/1972 III.f. 7. I).

⁴⁰ Ian GLASPER: *Burning Britain – A history of UK Punk 1980 to 1984*, Cherry Red Books; Craig O'HARA: *The Philosophy of Punk*; Legs MCNEIL & Gillian MCCAIN: *Please Kill Me*.

⁴¹ SEBŐK János: *A Beatlestől az új hullámig*. Zeneműkiadó, Budapest, 1982. p. 292.

A punkokat zeneileg általában alacsony képzettség, rövid ám gyors számok, egyszerű szerkezetek és riffek, és nem utolsósorban nyílt politizálás jellemezte. Viselkedésük és produkcióik mellett külsejük is igen szuggesztív volt, gyakran hordtak szakadt ruhákat, bakancsal, szegecsekkel, ezen kívül szinte jelképükké vált a „kakastaraj” hajviselet is.

Felmerül a kérdés, hogy hogyan jutott el, és milyen tálalásban a punk jelenség hazánkba. Történhetett-e bármiféle érintkezés magyar fiatalok és a nyugati punkzene között. Az 1980-as évekre a magyar könnyűzenei színtéren is tapasztalható a magyar punk-együttesek megjelenése, hiszen a Vasfüggöny bizony már nem volt áthatolhatatlan.

Kezdetben magától értetődött, hogy a nyugati punk együttesek nem teheték a lábukat a Magyar Népköztársaság területére, és a magyar médiumokban is elvétele – leginkább a nyugati országok ellen irányuló propaganda kárörvendő részeként, mint a kapitalista rendszer szörnyű melléktermékei – szerepeltek. Ennek ellenére akadtak bizonyos csatornák (pl. külföldi rádióadók), amelyek révén közvetetten átjutottak a Vasfüggönyön apró hírmorzsák és foszlányok. Ez pedig elég volt a rendszer által károsnak vélt burjánzás megindulásához.

A vizsgált magyar együttesek felbukkanása azért is érdekes, mert mindketten az országnak olyan vidékein kezdik bontogatni a szárnyaikat, ahol már-már hagyományosan jellemző volt a politikai vezetők határozott ténykedése. Csongrád megyében⁴² a Komócsin-dinasztia,⁴³ míg Veszprém megyében Pap János⁴⁴ párttitkár révén drákói szigor uralkodott. Ennek ellenére a szegedi CPg zenekar volt az első, mely mind megjelenésében, mind szövegeiben, mind zeneileg addig nem tapasztalt módon deviánsnak és rendszerkritikusnak mutatkozott. Zenei gyökereik – bár angol számokról volt szó – déli irányból érkeztek. Felfedezésükről Benkő Zoltán, a zenekar gitárosa a következőket mondta:

⁴² Csongrád megyét abban az időben Pol Pot megyeként is emlegették, akárcsak Kövessy Róbert dokumentumfilmjének címe (Pol Pot megye punkjai). Pol Pot - eredeti nevén Saloth Sar - Kambodzsa kommunista vezetője volt 1975-től 1979-ig, vezetése alatt becslések szerint több mint egymillió áldozat fűződik az uralmához.

⁴³ Id. Komócsin Mihály (Szeged, 1895. febr. 18. – Szeged, 1978. jan. 18.) már a Tanácsköztársaság idején harcolt a Vörös Hadseregben. Az első világháború előtt tagja volt az Építőmunkások Országos Szövetségének, valamint a Szociáldemokrata Pártnak. Alapító tagként bábáskodott a Magyar Kommunista Párt születésekor, majd a második világháború után a Köztársaság Elnöki Hivatalának tanácsosaként működött. Később Csongrád megye életében játszott meghatározó szerepet. Fia ifj. Komócsin Mihály a Csongrád Megyei Tanács elnöke volt 1974-ig, majd az MSZMP Csongrád megyei párttitkáráként működött 1985-ig, emellett szintén 1985-ig öt éven át a Központi Bizottságnak is tagja volt.

⁴⁴ Pap János az Ajkai Erőmű vegyésztechnikusaként dolgozott, karrierje 1956 után ívelt felfelé. 1957-től az MSZMP Veszprém megyei bizottságának első titkára, 1961-től Biszku Bélát követte a Belügyminisztérium élén, 1963-tól miniszterelnök-helyettes, majd 1965-től a rendszerváltozásig Veszprém megye élén működött Id. SZABÓ Miklós: *Befejezetlen múlt: Pap János*. Beszélő folyóirat, 6. évf. 9.sz.

„ [...] elkezdtem szeretni a rock zenét, a Beatricét, meg ilyesmit, aztán a punkokat. Bejött a punkzene, megszereztük a felvételeket jugó rádióból. Ramones, meg Dead Kennedys később, aztán Sex Pistols ”⁴⁵

⁴⁵ GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: CPg*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010. (3:02-től).

3. A TITKOS AKCIÓK TÖRTÉNETI HÁTTERE, LEFOLYÁSUK ÉS KIMENETELÜK

Ahogy arról az első két fejezetben szó volt, két titkos akció során fogatosított intézkedéseken, valamint az ezeket követő retorziókon keresztül mutatom be az államvédelmi szervek működését és a bíraskodást. Mivel mindkét folyamat körülményei, így a 'Tiszavirág' és az 'Amatőrök' fedőnéven vezetett akciók politikai háttere, az intézkedések, valamint az információáramlás is rendkívül összetettek, szövevényesek és komplexek, igyekszem a konkrét eseményeket egy egységes séma alapján négy lépésben bemutatni.

Elsőként az egyes akciókkal összefüggésben bemutatam azok történeti előzményeit az államvédelmi szervek által vizsgált csoportok vonatkozásában. Második lépésként áttekintem az akció ideje alatt fogatosított intézkedéseket, valamint az ügy szempontjából releváns egyéb eseményeket. Harmadik lépésként bemutatam az akció lezárásaként benyújtott a büntetőügyre gyakorolt hatást, így a vádiratokat, az első és másodfokú ítéleteket. Végül negyedik lépésként arra is rávilágítok, hogy az államvédelmi szervek, miként követték a politikailag károsnak tartott személyeket a jogerős ítéletet követően, illetve milyen koncepciók elemek fordultak elő a büntető ügyekben. Az eljárás során tapasztalható jelenségeket, ellentmondásokat, valamint a hipotézis vizsgálatát pedig mindezek ismeretében az 4. fejezet végén fogom bemutatni.

3.1. A Tiszavirág fn. akció

A 'Tiszavirág' fn. akciót követően elítélt szegedi zenekar ügye könnyebben átlátható, és időben is a veszprémi ügy előtt kezdődött meg, így célszerűbb előre venni az események vizsgálata során.

3.1.1. A CPg története az akció előtt

Mivel a társaság több változáson is átmént a korai években, röviden érdemes áttekinteni a történetüket. Nemcsak a tagság változott, hanem a stílus is, hiszen a szegediek először hagyományos rockot játszottak, majd a rendvédelmi szervekkel kapcsolatos érintkezések,

valamint a szocialista berendezkedéssel összefüggő elégedetlenségük következtében váltottak stílust.

3.1.1.1. Az együttes korai időszaka

A CPg iskolai zenekarként indult, tizenéves gyerekek alapították 1979-ben Szegeden. A zenekar akkori tagjai: Benkő Zoltán gitáros, Kocsis Tibor basszusgitáros, Nagy Zoltán dobos, Gallai Ferenc énekes. A zenekarhoz 1981-ben csatlakozott Varga Zoltán basszusgitáros és Haska Béla énekes, akik Gallait és Kocsist váltották.⁴⁶ A zenekar története, mivel eredetileg nem punkzenét játszottak – Benkő ezt a külsőségekkel is alátámasztja (hosszú haj) – nagyban összeeseng a Beatricével,⁴⁷ akik szintén az államhatalom visszaszerezési intézkedései miatt keményítettek be, bár magukat nem tartották punknak. A CPg-együttes mindenkor tagságából egyértelműen a gitáros bizonyult a vezetőnek, aki a dalszövegeket is írta, és több kisebb kihágása is volt. Benkő általános iskolában lopott egy krumplicukrot (innen ered a „Güzü” gúnyneve). Ezt követően egy iskolai koncerten keltettek feltűnést kinézetükkel, stílusukkal valamint csapnivaló játékuikkal. Az ügy következtében az igazgató eltanácsolta őket az iskolából.

3.1.1.2. Az 1981-es konfliktus a KISZ-szel

A szegedi fiatalok történetében első jelentős – 1982-es – pert megelőzően a zenekarnak már voltak kisebb ügyei. 1981-ben még KISZ-vizsgálat is indult ellenük szövegeik, és egy „Üdvözljük a meg nem jelent rendfenntartó erőket!” feliratú transzparensük miatt.

A rendőri jelentést és a zenészek visszaemlékezéseit vizsgálva, azonnal szembetűnik több technika alkalmazása is. Ami a nyílt állomány intézkedéseit illeti, az igazoltatások gyakorisága kizárja a rendőri eljárások többségének indokoltságát.

„Próbáltak mindenáron börtönbe dugni, tehát naponta többször, órákon át igazoltattak az utcákon, mi mindig kerültük a rendőröket, mert nem akartunk ... Tehát ugyanaz a

⁴⁶ A CPg három tagja a szegedi korszakban. Balról jobbra: Benkő Zoltán, Nagy Zoltán és Kocsis Tibor. Ld. 8. sz. melléklet.

⁴⁷ A Beatrice 1969-ben lányzenekarként indult, funky- és diszkóstílusban játszottak, majd a korai években Bencsik Sándor (1972) és Cziráku Sándor (1974) gitárosok hatására klasszikus rockzene irányába fejlődött a zenekar játéka. A legjelentősebb stílusváltás 1977-ben történt, amikor a Beatrice rock-bluest kezdett játszani, majd egészen a punk stílusig keményítettek.

rendőr ugyanúgy megállított, ugyanúgy fölírt, mint két órával előtte, vagy az előző nap. Tudta már fejből az adatainkat.”⁴⁸

A valós vagy vélt bűncselekményt, vagy szabálysértést pedig megelőzte a gyanúsítottak megbüntetésének, ellehetetlenítésének szándéka. A rendőrség tehát nem az elkövetett bűncselekményeket üldözi, még csak nem is hivatalból, preventív jelleggel jár el, hanem saját maga igyekszik előmozdítani a bűncselekmények, szabálysértések bekövetkezését.

Remekül alátámasztja a rendvédelmi szervek provokatív szándékát a következő eset. A szegedi Csillag téren egy ismeretlen ember kereste meg az ott ücsörgő zenekari tagokat. Megkérdezte, melyikük Benkő, ezt követően egy üveg sört és egy sörnyitót nyomott a kezébe, azt mondta „Egészségedre!”, majd elment. Pár pillanat múlva rendőrök jelentek meg, és el akarták vinni Benkőt, aki az italt ezt megelőzően odaadta az egyik társának.

Ebből is látszik, hogy a zenekar vezetőjét célozták meg, aki végül egy rúgást kapott, és a társát vitték el szabálysértésért. Megverték, és 30 nap elzárásra büntették. Benkő visszaemlékezésében kommandósokat és akciócsoportot említ⁴⁹, ami a rendőrséget illeti, komoly készültségről beszélhetünk. A hatóságok szándékát alátámasztják az intézkedő rendőrök megnyilvánulásai, akik nyíltan fenyegetőztek, elkapják a gitárost.

„Mondta [a rendőr – szerz.], hogy majd elkapunk, ne félj! Így dumáltak ők, nyíltan ment ez.”⁵⁰

3.1.1.3. A „kazettás” ügy

A zenekar ellen két alkalommal is indult eljárás közösség megsértése vádjával. Első ízben 1982-ben Benkő Zoltán volt a vádlott, akit - miután egy Tanás János nevű személytől egy kazettát kapott – lakása előtt igazoltattak a rendőrök. Ezt követően kiderült, hogy a kazettán egy Szabad Európa Rádió-műsornak egy rövid részlete is hallható. Végül Benkőt és társait felmentették.

A rendőrségi vizsgálatok és kihallgatások közvetlenül az alábbi jelentéssel indultak:

„[...] Igazoltatásuk alkalmával megállapítottam, hogy a nevezettek „punk” társaság tagjai. Lengyel Zoltánnál nem volt [sic!] személyi igazolvány, Benkő Zoltánnál pedig

⁴⁸ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 12:37-től.

⁴⁹ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 14:00-től.

⁵⁰ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 14:05-től.

egy kazettás magnetofon volt, aminek az eredetét nem tudta igazolni. Származására vonatkozólag zavaros válaszokat adott. Ezért mind a két személyt az alosztályra előállítottam. Előállításuk után a kazettán lévő műsort [sic!] meghallgattam, amin a Szabadeurópa politikai műsora volt felvéve, ami a Lengyel eseményeket magyarázza. Benkő Zoltán elmondta hogy a magnetofont és a kazettákat az Ő lakására akarták szállítani [sic!] és ott a fenti személyekkel [Imre István, Cseresznyés Pál, Bálint György, Lengyel Zoltán – szerz.] akarták halgatni [sic!]⁵¹. A magnetofont és a négy darab kazettát a további intézkedés végett lefoglaltam.”⁵²

Míg a Csillag téren történt esetben tagadhatatlan a harmadik fél bevonása, arra vonatkozólag, hogy az államvédelmi szervek tudtak, vagy tudhattak-e Tanás Jánosról, valamint a kazetta átadásáról, esetleg elősegítették annak megtörténtét, csak feltételezésekbe bocsátkozhatunk. A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság egy nagyon rövid feljegyzéssel fojtja el a kérdést, melyben közli: Tanás Jánost, – akitől az egész ügy indul, és a feltételezett bűncselekmény tárgyát képező kazetta származik – nem sikerült előkeríteni, kilétét nem sikerült felfedni.⁵³

Ellenben Benkőékre még kihallgatások és bírósági tárgyalások hosszú sora várt, amíg 1982. december 7-én meg nem kapták a határozatot felmentésükről.⁵⁴ Hogy Tanást harmadik személyként vonta volna be a rendőrség, nem bizonyítható.

„Este tíz óra, vagy nyolc óra felé, mentem a házunk felé. Álltak a rendőrök a ház előtt, egy kocsiban ültek, azt lesték az ajtót, hogy mikor jövök. És megláttak, gyorsan rámvilágítottak, odahajtottak érted, egyből motozás ... személyi igazolvány ... –Mi ez a zsebedben? ... –Ez mi? ... –Ez mi?... és hogy mi van a kazettákon?... –Mondom zene, a mi zenénk. –Kié ez a kazettásmagnó? –A basszusgitárostól hoztam. –Akkor ez biztos lopott. Elvitték, hogy leellenőrizték a számát, a kazettákat is egyből itték. Aztán behívtak egy pár nap múlva, hogy izgatás, és bumm beraktak egyből 72 órára.”⁵⁵

Negatív fényt vetett a zenekarra az a tény is, hogy ekkor már a Belügyminisztériumban sem hangzott ismeretlenül a CPg név, hiszen majd egy hónappal Benkő Zoltán „szabadeurópás” ügyét megelőzően, 1982. május 13-án egy napi operatív információs jelentés érkezik a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségére. Egy nyíregyházi rendőrszázados jelenti a

⁵¹ Ahogy a Szegedi Városi és Járási Rendőrkapitánysága Bűnüldözési Alosztályának jelentésében láthatjuk, a szövegekben nagy számmal fordultak elő helyesírási hibák, melyeket a dolgozatban változtatás nélkül közlök. Tekintettel a hibák nagy számára, a továbbiakban nem jelölöm mindet külön „sic erat scriptum!” megjegyzéssel.

⁵² ÁBTL: V-163453 p. 3.

⁵³ ÁBTL: V-163453: p. 68.

⁵⁴ ÁBTL: V-163453 p. 87.

⁵⁵ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 14:30-tól.

belügynek, hogy levéllenőrzések nyomán⁵⁶ tudomásukra jutottak egy nyíregyházi punkzenész Andro Vasko Sándor tervei. Andro Vasko egy levélben kérte a CPg zenekar segítségét egy Punk Front nevű önvédelmi zenészegylet megalakítására, valamint találkozót is ajánlott⁵⁷. A belügyminiszter helyettese Karasz Lajos altábornagy engedélyezi a szabolcsiak által javasolt intézkedéseket.

A szegedi KISZ vizsgálatát és apróbb szabálysértéseket követően, immár nemcsak a Csongrád Megyei Rendőrkapitányságon, hanem a legfelsőbb politikai szinten, a Belügyminisztériumban is napirenden vannak a szegedi fiatalok. Így nem csak a helyi szerveknél, hanem már országosan is gyanús elemként és tényleges veszélyforrásként tekintenek rájuk. Ilyen priusszal magától értetődő volt, hogy alapos kivizsgálást fog végezni a belügy.

Ennek megfelelően a korábban már említett levéllenőrzés mellett, házkutatásra, az ott talált tárgyak lefoglalására, kihallgatásokra, és szembesítő tanúvallomásokra is sor kerül. A zenekart végül felmentik, mivel nem a Szabad Európa Rádió-adás részletének meghallgatása céljából játszották le a kazettát. Mivel az együttest Szegeden egyre több helyről kitiltották, még 1982 tavaszán felkeresték Nagy Ferót. Az akkor már nem működő Beatrice együttes egykori frontembere pedig fellépéshez segítette a zenekart egy a Közgazdaságtudományi Egyetem Klubjában tartott rendezvényen. A további lehetőségek reményében az együttes három tagja – Benkő Zoltán, Haska Béla, valamint Nagy Zoltán – 1982. október 2-án Budapestre költöztek, a basszusgitáros Varga Zoltán pedig hétvége jött fel próbálni stoppal Szegedről, és illegálisan ott is éjszakázott a társaknál.

3.1.2. A Tiszavirág fn. akció ideje alatt fogatosított intézkedések

Mivel a CPg együttes tagjai 1982.10.02-án Budapestre költöznek, eleinte nem indokolt az országos szintű mozgósítás, hanem az ügyet az amúgy is a fővárosban működő

⁵⁶ Az úgynevezett „K” ellenőrzés – azaz levéllenőrzés, ahol a „K” a küldemény jele – a hálózati munka mellett az egyik legszélesebb körben alkalmazott állambiztonsági-bűnügyi eszköznek számított. A bizalmas nyomozás további tipikus eszközei közül az (összefoglaló néven) operatív technikai eszközöket érdemes kiemelni, melyeket a jelentésekben és a hivatalos terminológiában rendszabályoknak neveztek. A 3/a rendszabály a telefonlehallgatás, a 3/e rendszabály a szobalehallgatás, a 3/e labda rendszabály a hordozható magnetofonok, a 3/r rendszabály pedig a rejtett optika konspirált megnevezése volt a 007/1972 BM parancs által bevezetett ügyrendben ld.: TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt*. Corvina Kiadó, Budapest, 2008. pp. 144.-171.

⁵⁷ ÁBTL 2.7.1. NOIJ Szabolcs – 4 – 97 /7/ 1982.05.13.

Belügyminisztérium, valamint a kerületi rendőri szervek végzik (kivéve a Szabolcs Szatmár Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság III/III Osztálya által a Belügyminisztériumba felterjesztett NOIJ esetében).⁵⁸ A megyei szervek csak az ügy végén kapcsolódnak be a nyomozásba, amikor Benkő Zoltán megszökik, és nem vonul be az ítélet végrehajtására. Ekkor a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. Osztálya is bekapcsolódik a nyomozásba, de kiterjedt, a kezdetektől megyei és minisztériumi szervek együttműködésével lezajló nyomozást majd a veszprémi Közellenség ügyében lesz mód elemezni.

A „kazettás” ügy után a második eljárás 1983 tavaszán indult a zenekar ellen a koncertjeiken előadott nyíltan politikai tartalmú dalszövegeik miatt. A per ez esetben már letöltendő börtönbüntetéssel zárult, egyedül a még kiskorú Varga Zoltán büntetésének végrehajtását függesztették fel. A zenekar többi három tagja – Benkő Zoltán, Nagy Zoltán, Haska Béla – két év letöltendő börtönbüntetést kapott.

A történet különlegességét adja, hogy a Belügyminisztériumhoz, látszólag teljesen ártalmatlannak tűnő forrásokon, többszörösen közvetett módon jut el a CPg tettének híre. Ez az ügy is szemlélteti, hogy számtalan úton, csatornán keresztül volt lehetséges államellenes ügybe keveredni. Jelen esetben – bár a jelenlétük tapasztalható – nem volt szükség rendőrökre, titkos megbízottakra és besúgók tucatjaira.⁵⁹ A szegediek 1983 februárjától több helyen is koncertet adtak, melyek közül a Mozaik Klubban (február 19.), valamint a Kozák téri művelődési házban (március 5.) tartottak sorsfordítónak bizonyultak.

A CPg együttes jelen ügye kitüntetett figyelmet kapott. A Kozák téri művelődési házban tartott koncertről egy napi operatív információs jelentésből tudunk. Ezt követően a állambiztonsági szervek nagy aktivitást mutattak.⁶⁰ Emellett az igazságszolgáltatás szervei is szigorúbban, hatékonyabban járnak el. A Fővárosi Főügyészség ugyanis július 29-én fokozott ügyészi felügyelet alá helyezi az ügyet.⁶¹

A Mozaik Klubban tartott koncert több szempontból is figyelmet érdemel. Egyrészt ugyanezen az esten lépett fel a nyíltan rasszista számokat előadó Mos-Oi nevű zenekar, akikkel a média – Erdős Péterrel az élén – megpróbálta a CPg-t összemosni, és a szegedi

⁵⁸ ÁBTL 2.7.1. NOIJ Szabolcs – 4 – 97 /7/ 1982.05.13.

⁵⁹ Ezzel párhuzamosan az államvédelmi szervek tűzközelben voltak, és figyeltették a zenekart. Bizonyos, hogy csak idő kérdése volt az eljárás megindítása, azonban egy iskolás kisfiú, aki hangosan énekelte a zenekar *Áll egy ifjú élmunkás a téren* kezdetű izgató tartalmú dalt megelőzte őket. Így az állambiztonságiak a hivatalbóliség elve érvényesülésének látszatával indíthatta meg a büntető eljárást a nyílt állománnyal.

⁶⁰ ÁBTL: 2.7.1. NOIJ BRFK – 30/1983.03.15.

⁶¹ ÁBTL: V-164148: 12.o.

zenekart igyekezett neonácinak beállítani.⁶² A zenekar ellen indított lejárató kampány pedig mindmáig érezteti a hatását. Hiszen még manapság is él az innen táplálkozó széles körökben elterjedt tévhit a CPg nevére és politikai nézeteire vonatkozóan. A zenekar nevében található három betű a Come on Punk Group szavak rövidítése⁶³, a Cigánypusztító Gárda, Cigánypusztító Gépezet csak kitalációk. Ezen kívül rengetegen kötik a CPg-hez a Mos-Oi együttes Cigánymentes övezet című számát.⁶⁴ A zenekar tagjai azonban többször is kijelentették,⁶⁵ soha sem játszottak rasszista, kirekesztő szövegű számokat.

Az Erdős Péterrel kialakult konfliktus szinte borítékolható volt, hiszen az egyik legnépszerűbb CPg dal éppen a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat vezetőjéről szól, még hozzá tagadhatatlanul minősíthetetlen és trágár kifejezésekkel élve:

„Úgy szeretném, úgy akarom. (2x)

Úgy szeretném a szemedet kinyomni,

Úgy szeretném a füledet letépni,

*Úgy szeretném a f****dat levágni,*

Úgy szeretném a beledet kitépni,

*Erdős Péter, k***** anyád! (4x)*

Úgy szeretném a szemedet kitolni,

Úgy szeretném a füledet letépni,

Úgy szeretném a beledet kiszedni,

Úgy szeretnék a töködön ugrálni,

*Erdős Péter, k***** anyád!(4x)”*

⁶² ERDŐS Péter: *Felszólalás a szennyhullám ügyében*. Kritika folyóirat 1983. 6. sz. pp. 16-17. (Ld. 10.sz. melléklet).

⁶³ GELLÉRT GÁBOR (szerk.): *Privát Rocktörténet: CPg*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010. 4:30-tól.

⁶⁴ Részlet a Mos-Oi Cigánymentes övezet című számának szövegéből: „A lángszóró az egyetlen / Fegyver, mivel nyerhetek / Elpusztítunk minden cigányt / Felnőttet és gyereket / De ezeket itt kiirtani / Csak egyetértésben lehet / Ha elvégeztük kiírhatjuk: / Cigánymentes övezet. /// Nem vagy most már biztonságban / Sem az utcán, sem otthon / Megtámad egy cigány horda / Hogy mindenedet elhordjon / Állj velünk hát egy csoportba / Száritsd fel a könnyedet / S nemsokára kiírhatjuk: / Cigánymentes övezet///”

⁶⁵ GELLÉRT GÁBOR (szerk.): *Privát Rocktörténet: CPg*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010. 6:10-től.

A dal állambiztonsági értékelése:

„A dal felszólítja hallgatóságát nevezett brutális meglincselésére. Erdős Péter az MHV., valamint azon kulturális szervek jelképe, melyek megfosszák a CPg-hez hasonló együtteseket a TV., Rádió és hanglemezkiadás lehetőségétől.”⁶⁶

Miután tudomására jutott a szöveg, Erdős Péter találkozót kért a tagoktól, amire Haska Béla és Nagy Zoltán mentek el. Mivel azonban Erdős titokban magnóval fel akarta venni a beszélgetést – miután ez kitudódott – Haska és Nagy ott hagyták. Amikor a felek eltávoztak a helyszínről, Haskáék a villamoson szóváltásba kerültek a villamoson egy beléjük kötő férfival, majd dulakodás tört ki köztük. Ezt követően Haskát testi sértéssel is gyanúsította a rendőrség.

A Mozaik Klubos koncert másik érdekessége, hogy itt készült az a magnófelvétel az együttes „Áll egy ifjú élmunkás a téren” kezdetű daláról, amelyet a Keve utcai Általános Iskola 8. osztályos tanulójának a biciklizés közben énekelt dalával azonosítottak. A fiúval leiratták a kazettán hallható dal szövegét, mely az Áll egy ifjú nyírfa a réten című orosz dal dallamára íródott:

*„Áll egy ifjú élmunkás a téren
Kommunista szombatról jött éppen
Dúli, dúli a réten (2x)*

*Szobrot képet sematista banda
Aq munka hőse szerepeljen rajta
Dúli, dúli a réten, dúli, dúli a... Szamovár!*

*Áll egy ifjú élmunkás a téren
Kommunista szombatról jött éppen
Dúli, dúli a réten (2x)*

*Rohadt büdös kommunista banda
Mér nincsenek ezek felakasztva?
Dúli, dúli a réten, dúli, dúli a ... Szamovár!”*

⁶⁶ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983 p. 4.

A dal állambiztonsági értékelése:

„A Nyírfácska című orosz népdal zenéjére komponált szövegben gúnyosan kifestik a kommunista szombatokon dolgozó munkásokat, valamint azokat, akik ezeknek valamilyen művészi úton emléket állítottak. A dal nyíltan felteszi a kérdést: ez a kommunista banda miért nincs még felakasztva?”⁶⁷

Bár az együttes repertoárjában számos hasonlóan szókimondó, a Kádár-rendszert durván kritizáló dal szerepelt⁶⁸, az „*Áll egy ifjú élmunkás ...*” kezdetű fordul elő a leggyakrabban, a zenekarról készült állambiztonsági iratokban számtalanszor idézik a refrént. Szinte rendeltetészerű volt, hogy ez a szöveg valamilyen úton előbb-utóbb eljut az állambiztonsági szolgálatokhoz, hiszen a rendszer még az 1980-as évek elején is rendkívül elővigyázatos, már az „ideiglenes” szó elhangzásra is nyomozásba kezd.⁶⁹

A március 5-i Kozák téri koncert az utókor emlékezetében csirkés koncertként maradt fent. Egyébként a csirkedarálás vádját leggyakrabban a Beatricével kapcsolatban lehet hallani, teljesen alaptalanul. A CPg koncertjén viszont tényleg levágtak egy szárnyast, amelyet a napi operatív információs jelentés,⁷⁰ és az állambiztonsági szervek társadalmi kapcsolatai, valamint a média is a zenekart démonizálva túlértékelt.

Ebben az is közrejátszhatott, hogy az eset épp az Erdős Péter című szám közben történt. Külső szemlélőnek valóban egy bódult okkultista szeánsznak tűnhetett a jelenet, a zenekar terve szerint azonban a tyúkot – amit mellesleg loptak – csak kikötötték volna a színpadra, hogy az egy tyúktól benyomását keltse.⁷¹ A közönség azonban elkezdte követelni az állatot, majd amikor már ostromállapot fenyegette a színpadot, Haska Béla levágta az állat fejét – Benkő elmondása szerint azért, hogy az állat ne szenvedjen – és a nézőknek adta, akik megvadulva szétépték.

⁶⁷ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983 p. 3.

⁶⁸ Ide sorolhatók többek között az *Anarchia* [állambiztonsági értékelés: „A dalban kifejtik, hogy nem érzik szabadnak magukat, vágynak az anarchia szabadsága után. A társadalom tele van hibákkal, az embereket felülről kormányozzák. Számukra megfelelő életérzést életteret az anarchia jelentene]; Cselszövő [áb. értékelés: A dalt két évvel ezelőtt írták, tartalma politikailag közömbös volt. Jelentését történelmi véletlen folytán Brezsnyev halála után kapta meg]; és a Mindenki tetű [áb. értékelés: A dal azt tartalmazza, hogy a Magyar Népköztársaságban mindenki mindent megkaphat, megszerezhet, ha van rá pénze ...] című szerzemények.

⁶⁹ GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: Beatrice*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010. Beatrice: 34:30-tól.

⁷⁰ ÁBTL: 2.7.1. NOIJ BRFK – 30/1983.03.15.

⁷¹ Haska Béla kezében a csirkével az ominózus Kozák téri koncerten 1983. március 5-én. Ld. 9. sz. melléklet.

Az állambiztonsági szervek összességében a nézőkre gyakorolt hatást veszik figyelembe, amihez nemcsak a szövegek, de a külső megjelenés és a színpadi látvány is hozzátartozik. A NOIJ-jelentésben az ügynök kiemeli a közönség alacsony átlagéletkorát és a rájuk gyakorolt hatást:

„A szerv hírforrása f. hó 5-én a Budapest, XV., Kozák téri művelődési házban részt vett több „ujhullámos” együttes közös koncertjén. Az ott jelenlévő 16-20 éves fiatalok nagy mennyiségű italt fogyasztottak, viselkedésük mindvégig botrányos volt.”⁷².

A jelentések értékelését követően a CPg-t kiemelt ügyként kezelik. Miután Benkőt nem találják lakásán, kiadják az elfogatóparancsot, és átfogó intézkedéseket foganatosítanak:

- a) nyomozót küldenek hollétének felderítésére,
- b) jellemzést kérnek a munkahelyétől,
- c) beszereztetik a koncerteken készült képeket és hangfelvételeket,
- d) tanúkat hallgatnak ki
- e) házkutatásokat tartanak nála és a társaknál.

Az új információk egy Varga Zoltán lakásán végrehajtott házkutatásból származnak, ahol így a legfiatalabb tagot lőszerrrel való visszaéléssel is vádolják a tárgyaláson.

3.1.3. Az akció kimenetele és a büntetőeljárás

3.1.3.1. A vádirat

A 'Tiszavirág' fedőnéven folytatott bizalmas nyomozás egészen 1983 őszéig eltart. Eredményeként végül a BRFK Állambiztonsági Vizsgálati Alosztálya 1983. szeptember 23-án egy terjedelmes vádemelési javaslatot nyújt be a Fővárosi Főügyészségnek.⁷³ A javaslatban azonnal szembeűnő a zenekar egész eddigi pályájának átfogó áttekintése, még Benkő 1982-es perét megelőző időből származó kompromittáló események felidézésével is.

⁷² ÁBTL: 2.7.1. NOIJ BRFK – 30/1983.03.15.

⁷³ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983.

„Szegedi tevékenységük alatt – 1979. decemberétől 1982. tavaszáig – többek között, három olyan dalt adtak elő, melyek alkalmasak az MNK Alkotmányos rendjével, valamint a BM. dolgozókkal szembeni gyűlölet felkeltésére.”⁷⁴

Az idézett információk vagy a központban, vagy a helyi kapitányság számára elérhetőek voltak, mégis csak ezen vádirat összeállításakor állt elő vele a BRFK Vizsgálati Alosztálya. A javaslat továbbá részletezi a zenekar tagjainak beállítottságát, a már augusztusban őrizetbe vett Benkő esetében anarchizmust és társadalomellenességet felróva.

„A bűncselekmény elkövetésének oka Benkő Zoltán vonatkozásában egyértelműen nevezett társadalomellenes, anarchista beállítottsága volt. Benkő Zoltán nem hajlandó elfogadni a szocialista társadalmi normákat. A bűncselekmény elkövetését nem bánta meg, nézeteiben szilárd.”⁷⁵

Példaként kerül elő az eset is, amikor Benkő és Haska – vélhetően unalmukban, önmaguk szórakoztatására - a munkahelyükön (a Geodéziai Intézetben), egy az intézet által tartott zártkörű kiállításon tagadhatatlanul minősíthetetlen stílusú, agresszív bejegyzést hagytak Borzai Mariette festő emlékkönyvében.

„Benkő kifejti, hogy minden szabályt, szokást, rendet, hagyományt meg kell semmisíteni, Magyarország az öngyilkosok és alkoholisták, a rejtett munkanélküliség országa.”⁷⁶

Végül a javaslatban az Állambiztonsági Vizsgálati Alosztály – még a már korábban említett Mos-Oi zenekart is beleírva - felhívja az ügyészség figyelmét a punk-jelenségre, annak veszélyeire, és ezáltal a CPg-tagok bebörtönzésének várható előnyeire is, mintha az ifjúsági és társadalmi problémák ezzel meg is oldódnának.

„Budapest területén az utóbbi években egyre erőteljesebben jelentkezik a nyugati országokban divatos ún. „punk” irányzat hatása. Társadalmunkban ez főleg a főváros területén, a lakótelepeken és azok környékén céltalanul csellengő 14-17 éves fiataloknál figyelhető meg külső megnyilvánulásokban, eszmei-politikai oldalról egyaránt. Az utóbbi időkben gombamód szaporodtak a különböző Ifjúsági Házakban, Klubokban fellépő amatőr „punk” zenekarok. Szinte valamennyiük esetében közös vonás, hogy elvetik a szocialista társadalom normáit, törekszenek az emberek

⁷⁴ ÁBTL: V-164155/2 p. 342.

⁷⁵ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983 p. 8.

⁷⁶ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983 p. 7.

megbotránkoztatására, szélsőségekre. Egyes esetekben az ellenséges politikai töltéssel és célzattal párosulva jelentkezik („Mosoi” együttes)”⁷⁷

Végül a javaslat kiemeli a zenekar tevékenységének nyílt, folytatólagos és nagy nyilvánosság előtt elkövetett jellegét.

3.1.3.2. Az első fokú ítélet

Ezt követően a Fővárosi Főügyészség a javaslatokat figyelembe véve, sőt azt néhány ponton ki is egészítve készíti el a vádiratot, melyet október 18-án kiadmányoz az ügyet a Budapesti Központi Kerületi Bírósághoz utalva.⁷⁸ A Főügyészség a Btk. 148§ (1) bekezdés a.), b.) és d.) pontjába ütköző nagy nyilvánosság és csoport tagjaként folytatólagosan elkövetett izgatás büntetével vádolta Benkőt, Haskát, Nagyot és Vargát. Utóbbi esetében a vádirat még 1 rb. a Btk. 263.§ (2) bekezdésébe ütköző lőszerezéssel való visszaélés büntetével is vádolt. Ezt követően a Budapesti Központi Kerületi Bíróság első fokon Benkőt, Haskát, Nagyot és Vargát két év szabadságvesztésre, valamint egy év közügyektől való eltiltásra ítélte. Mivel Varga ekkor még nem volt nagykorú a bíróság az ő esetében a büntetés végrehajtását négy év próbaidőre pártfogói felügyelet mellett felfüggesztette.

3.1.3.3. A másodfokú ítélet

Az ügyben jogerős ítélet 1984.05.23-án született, amikor a fellebbezési tárgyalást követően a Fővárosi Bíróság az elsőfokú ítéletet helybenhagyta.⁷⁹ Mivel a IV. rendű vádlott Varga ítélete már első fokon jogerőre emelkedett, a bíróság Benkő, Varga és Nagy büntetésének helybenhagyását indokolta, mely szerint:

- a Fővárosi Főügyészség átiratban, majd személyesen is indítványozta azt,
- az első fokú bíróság az indokolási kötelezettségének eleget tett,
- az indokolásban logikai törést, téves következtetést nem tapasztalt.

A két akciót követő tárgyalások közül valóban a 'Tiszavirág' tűnik sikeresebbnek, hiszen egy olyan veszélyes együttest sikerült az államhatalomnak eltüntetni a palettáról, amely –

⁷⁷ ÁBTL: V-164155/2 p. 348.

⁷⁸ Fővárosi Főügyészség B.10.558/1983/1sz.

⁷⁹ Fővárosi Bíróság 20.Bf. 5821/1984/5. szám.

amellett, hogy népszerűsége egyre nőtt – veszélyesen nyíltan és erőteljesen fogalmazta meg a Kádár-rendszer hibáit. A CPg által okozott veszélyre több visszhang is rávilágított, a legfenyegetőbb talán a szamizdat média, az Amnesty International, valamint röpiratok feltűnése, melyekről NOIJ-ek is tudósítanak. Tehát a célt időben sikerült elérni, viszont egy másik viszonylagos sikert is elkönnyelhetnek az állambiztonságiak, ugyanis a vádiratot sikerült úgy megfogalmazni, hogy a vádlottak a tényállást kimerítették. Az 'Amatőrök' fn akciót követően viszont ez már egyáltalán nem lesz elmondható.

3.1.3.4. Következmények az ítéletet követően

Bár kívülről szemlélve úgy tűnhet, hogy az együttes tagjainak bebörtönzésével a probléma megszűnt, az államvédelem továbbra is megkülönböztetett figyelemmel, és nagyon óvatosan kezeli az ügyet. Ennek megfelelően a háttérből Benkő és társai minden mozdulatát titkos megbízottakkal követi a Belügyminisztérium III/III-as Csoportfőnöksége. Az elővigyázatosságuk nem is alaptalan, hiszen több NOIJ tudósít aggasztó eseményekről. Az ítélethozatal után nem sokkal 1984.05.28-án egy NOIJ jön a Belügyminisztérium III/III-B Önálló Alosztályához,⁸⁰ amely arról számol be, hogy az együttes tagjai a Kobra fn. megfigyelt célszemély közreműködésével felvették a kapcsolatot az Amnesty Internationallel, és egy CPg című kiadványban tervezik megírni a történetüket.

Egy napra rá 05.29-én pedig egy másik NOIJ érkezett a Belügyminisztérium Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárságára, amelyet az ügy komolyságára tekintettel még az államtitkárnak és a belügyminiszternek, Horváth Istvánnak is felterjesztették az ügyet személyesen.⁸¹ Végül a per nem jelent meg számottevően a nemzetközi médiában annak ellenére sem, hogy egy másik, 1984.05.31-i NOIJ tanúsága szerint⁸² az államvédelmi szervek által „Lidi” fedőnéven nyilvántartott megfigyelt célszemély beszámolt az esetről a Szabad Európa Rádió egyik bécsi munkatársának. Egyúttal kifejtette véleményét, miszerint a két év szabadságvesztés túlzó, főleg annak fényében, hogy a nyíltan rasszista és nacionalista MosOi együttes tagjait felmentették. Az államvédelmi szervek ezek után továbbra is figyelik őket, és Benkő neve még egy 1988-as NOIJ-ben is olvasható.⁸³

⁸⁰ ÁBTL: BM – NOIJ 45/78/3/100/1984.

⁸¹ ÁBTL: BM – NOIJ 45-78/10/104/1984.

⁸² ÁBTL: BM – NOIJ 11-20/102/1984.

⁸³ ÁBTL: NOIJ BRFK - 54/1988.03.24.

Az akció lefolytatásával kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a következmények kétirányúak, így az állambiztonsági szolgálatok nemcsak az elítéltekre fordítottak nagyobb energiát. Az ítélet mellett érdemes figyelmet szentelni arra is, hogy a Belügyminisztériumnak el kell tudnia számolni az MSZMP KB felé, és eredményeket kell tudnia felmutatni a közrend biztosításának vonatkozásában. Ezért a Belügyminisztérium a rendezvény szervezőit is felelősségre vonja. Jó példa erre a Budapesti Rendőr-főkapitányság Állambiztonsági Vizsgálati Alosztályvezetőjének felhívása a XV. kerületi Művelődési Központ vezetőjéhez, melyben:

- a művelődési ház igazgatóját az izgatásos cselekmények bekövetkezéséért közvetett felelősként nevezi meg;
- szóvá teszi az együttesek ellenőrzése során felmerült mulasztásokat, valamint a rendőrség értesítésének elmaradását;
- felszólítja az igazgatót a fokozott ellenőrzésre, a klubvezetők megfelelő kiválasztására, valamint;
- az intézkedésekről 30 napon belüli beszámoló megküldésére.

Összességében elmondható, hogy az állam idejében fékezte meg a CPg együttes működését, egyben elrettentő példaként sikeresen fel is tudta használni az ügyet.

3.2. Az Amatőrök fn. akció

A 'Tiszavirág' fn. akcióhoz képest az 'Amatőrök' fedőnéven vezetett bizalmas nyomozás jóval összetettebb, ugyanis az két zenekart is vizsgál egyúttal. Eredetileg a Győr-Sopron megyei rendvédelmi szervek az Aurora Cirkáló együttes után kezdenek nyomozni. Mivel azonban az ő büntetőügyük felmentéssel zárul (az énekest, Demeter Jánost pedig próbára bocsátják pártfogói felügyelet mellett),⁸⁴ inkább viszonyítási alapként érdemes vizsgálnunk őket a kiszabott büntetések vonatkozásában. Bonyolítja a helyzetet, hogy a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság először garázdaság miatt kezd nyomozásba a zenekar a Közellenség zenekar egyes tagjai ellen, holott tudtak az izgatás gyanújáról is. Végül az ügy súlypontja

⁸⁴ SZÖNYEI Tamás: *Nyilván tartottak – Titkos szolgák a magyar rock körül 1960-1990*. Magyar Narancs-Tihany Rév Kiadó, Budapest, 2005. p. 786.

átkerül az Auróra Cirkálóról a Közellenség együttesre, akiknek a büntetőügyében a garázdaság mellett párhuzamosan megjelenik az izgatás, mint vád.

A veszprémi zenekar esete azonban azért is értékes minta a hatóságok tevékenységének vizsgálata során, mert bár több megyére kiterjed az eljárás - sőt még a helyi pártvezetés is belefolyik az ügybe – mégis áttekinthetőbb és a bírósági ítélet koncepciójára jellege is egyértelműbben bizonyítható. Utóbbiról a 4. fejezetben bővebb elemzést is végzek majd, ahogy a helyi politikai körülményekről is, melyek a Veszprém Megyei Levéltárban fennmaradt MSZMP-jegyzőkönyvek révén rendkívül jól rekonstruálhatók.

3.2.1. A Közellenség zenekar története az akció előtt

A Közellenség, eredeti nevén Sabotage zenekart veszprémi középiskolás fiatalok alapították 1982 környékén.⁸⁵ A kezdeti tagcserét követően 1983-ra alakult ki az a felállás, amely ugyanezen évben két ízben is, először a május 29-i Szivárvány tehetségkutató rendezvényen,⁸⁶ majd december 30-án egy győrszentiváni koncerten került az állambiztonsági szolgálatok látókörébe. A zenekar tagjai ekkor Jó András énekes, Kiss Attila gitáros, Moravcsik József basszusgitáros és Vaczola Péter dobos voltak.

Rögtön az előzmények vizsgálatánál a CPg ügyére emlékeztető analógiákra akadunk. Akárcsak a szegediek, a veszprémi fiúk is tizenéves lázadó fiatalok. A zenekaron keresztül pedig a rendszer ellen akartak tiltakozni, mert mint fogalmaztak, az rendőrállam volt.

„Maga az öltözködés is, tehát olyan kirívó volt –ugyan nem ez volt a lényege – de maga az öltözködésünk is már már magára vonta a figyelmet. Szőke haj, tíz centis haj égbemeredő tüskével, tíz fülbevalóval, két orrbavalóval 1982-ben, '83-ban, tehát eléggé... Magyarországon túlmutatott a polgárpukkasztás fogalmán itt ez olyan volt a rendőrség felé is, mint olaj a tűzre...”⁸⁷

– emlékezett vissza a zenekarhoz 1984-ben csatlakozó Lázárfalvi György, aki kitért a rendőri zaklatásokra is –

⁸⁵ A Sabotage zenekar tagjai balról jobbra: Jó András, Moravcsik József, Vaczola Péter és Kiss Attila ld. 11. sz. melléklet.

⁸⁶ ÁBTL: NOIJ 218-176/5/60/1983.

⁸⁷ KÖVESSY Róbert: *Punktérítő*, dokumentumfilm. Filmplus Filmgyártó Kft. 2000. 06:43-tól.

„[...] eljutottunk mi is egy olyan szintre a folyamatos rendőri zaklatás által – például – hogy összegyűltünk Balatonfüreden, csak egyszerűen, hogy leüljünk a mólóra, akkor rögtön megjelent négy-öt rendőr-kutyával, és elkezdtek kötekedni. hogy ki miért van itt? Mit akarunk itt? És volt olyan eset is, amikor tehát engem elvittek Balatonfüreden. Nem volt bejelentett lakásom.

Kitépték a fülemből, orromból a fülbevalót, orrbavalót, és akkor mondták, hogy takarodjak a városból. Volt olyan, amikor fölraktak a vonatra, én meg a másik állomáson leszálltam, és visszajöttem. Tehát állandóan a vidéki városokban, mint Zirc, Veszprém, Balaton környéke állandóan rendőri zaklatás volt. Ehhez nem kellett punknak lenni, ehhez elég volt, ha az embernek hosszú a haja, vagy csapatba verődött négy-öt ember együtt volt, és akkor igazoltatás. Tehát egy délután egy vidéki kisvárosban négy-öt igazoltatáson esett át egy ilyen baráti társaság.”⁸⁸

A tagok saját bevallásuk szerint sem tudtak zenélni, a dobos Vaczola Péter így emlékszik vissza az ideális tagok keresésekor szem előtt tartott szempontokra:

„Hogyan néz ki? Nem számított, hogy hogy gitározik. Nézzen ki valahogy érted, odaáll a színpadra, aztán hadd szóljon. Nem számít az, hogyan fog az zenélni csak kinézzen valahogy. Legyen nyolc fülbevalója, ekkora taréj, meg bőrbe, aztán hadd menjen a zene!”⁸⁹

A zenekar tehát nagy hangsúlyt fektetett a külsőségekre, fülbevalókat hordtak, a hajukat tusfürdővel felállították, és úgy általában véve belecsúsztak a polgárpukkasztó kategóriába. Az 'Amatőrök' fn. akció megkezdése előtt elsőként egy NOIJ tudósít a zenekarról 1983.07.19-én,⁹⁰ tehát a Belügyminisztériumban már azelőtt tudnak az együttesről, hogy Györszentivánban felléptek volna 1984.12.30-án. Utóbbi esemény vált a későbbi intézkedések és az egész akció gyújtópontjává, hiszen emiatt a rendbontás miatt ítélik el később a zenekart. Az estre a Sabotage együttes egy budapesti zenekar helyett ugrott be, nem sokkal a kezdés előtt, ahol alkoholos befolyásoltság alatt játszottak három számot.

Elsőként a CPg Áll egy ifjú élmunkás a téren dalát instrumentálisan, másodikként a Rendőrállam, végül a Vörös féreg című szerzeményeket adták elő. Mivel nem próbáltak, az előadás rögtönzött volt, ami a közönség tetszését nem nyerte el. Ezen kívül a hangosítással is

⁸⁸ KÖVESSY Róbert: *Punktérítő*, dokumentumfilm. Filmplus Filmgyártó Kft. 2000. 10:28-tól.

⁸⁹ KÖVESSY Róbert: *Punktérítő*, dokumentumfilm. Filmplus Filmgyártó Kft. 2000. 05:05-től.

⁹⁰ ÁBTL: NOIJ - BM – 45/78/47/60/83.

akadt probléma, hiszen a tanúvallomások a legkülönbözőbb verziókkal állnak elő a hallottakkal kapcsolatban, erről majd bővebben lesz szó a per koncepciók jellegének vizsgálatánál. A veszprémieket az Aurora együttes követte, akik színpadra készített TV-ket törtek össze, ezzel párhuzamosan a nézőtéren verekedés tört ki, a művelődési ház igazgatója a koncertet beszüntettette.

3.2.2. Az Amatőrök fn. akció ideje alatt fogatosított intézkedések

A Sabotage (később Közellenség) zenekar megfigyelésének javaslatát a Győr-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság III/III. Osztálya terjeszti fel 1984.01.24-én a Belügyminisztérium III/III-2. Osztályára, valamint III/III-B Önálló Alosztályára⁹¹ a győrszentiváni eseményekre hivatkozva. Előbbi az ifjúság körében felügyelte az államvédelmet, míg az utóbbi feladata a beérkező anyagok elemzése volt. A Belügyminisztérium III/III Főcsoportfőnökségén a javaslatnak megfelelően elrendelik az 'Amatőrök' fn bizalmas nyomozást. Ezt követően a Győr-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság veszi kezébe az ügyet, és számos intézkedést fogatosít.

Az államvédelmi szervek a nyomozás végéig tartják a kapcsolatot. Ahogy a Tiszavirág fn. akció során, úgy az 'Amatőrök' fn. akció lefolytatása alatt is számos irányból érkezik információ Győrbe. A konkrét eljárást a Győr-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság III/III Csoportfőnöksége végzi, és átiratban folyamatosan értesíti a Rendőr-főkapitányság egyéb szerveit, így a katonai elhárításért felelős II/I. Osztályt, valamint a Belügyminisztérium III/III-as osztályait. A Belügyminisztérium információs központként segítette az ügyet, mivel az egész országból ide futottak be a titkos megbízottak napi operatív információs jelentései.

Egy 1983.12.30-i Győrszentivánban megrendezett koncert után indult titkos nyomozás 'Amatőrök' fedőnéven. A nyomozás során a veszprémiek ügye másodlagos volt, hiszen a koncerten az igazi botrány a győri Aurora (korábban Terrorist) együttes nevéhez fűződött. Ennek ellenére mégis a veszprémieket ítélték el, még hozzá egy olyan szövegért, amelyet a koncerten nem énekeltek el.

⁹¹ Győr-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság Nyt.sz.:1-69/1984.

A Győr Megyei Rendőr-főkapitányság III/III-as Osztálya intézkedési tervet állít össze a bizalmas nyomozáshoz,⁹² melyben az alábbi feladatokat állapítja meg:

- a) a zenekartagok pontos azonosítása felfedése, személyi adataik beszerzése, valamint ellenőrzésük a BM rendszerében;
- b) a Győrszentiváni Művelődési Ház vezetőjének kihallgatása;
- c) Kázmér fn. jelölt beszámoltatása;
- d) átiratban indítványozni, hogy a Győri Rendőr-főkapitányság vezetője, valamint a helyi II/I-1 Osztály vezetője az ifjúsági szervezeteken keresztül szerezzenek be adatokat a koncert lefolyásával kapcsolatban;
- e) Ábrik Vendel kihallgatása;
- f) a fentiek végrehajtását követően, az anyagok megküldése a helyi III/1. Alosztálynak.

Az elkövetkezendő hetek, hónapok a tanúk kihallgatásával, valamint a szükséges adatok beszerzésével telik. A Sabotage-ra vonatkozóan a Győri III/III. Osztály a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság II/I-1 Osztályától is kér információkat a veszprémi tagokról.⁹³ Emellett más módszereket is bevetnek, így például felnyitják a megfigyelt személyek leveleit. Ezzel párhuzamosan a Sabotage együttesben tagscere történt, és Jó András helyett Lázárfalvi György érkezett. A zenekar tagságának egy része (Kiss Attila és Lázárfalvi György) pedig garázdaság miatt került őrizetbe, miután 1984.03.30-án a Veszprémi Egyetemi Fesztiválon inzultáltak egy veszprémi lakost.

Győrben a bizalmas nyomozás értékelő jelentése 1984.05.07-én készült el, melyben a Sabotage és az Auróra Cirkáló együtteseket izgatással vádolják, amit leginkább tanúvallomásokra alapoznak.⁹⁴ A Győri III/III-as Osztály erről átiratban értesíti a Belügyminisztérium III/III-2. Osztályát és III/III-B. Önálló Alosztályát. Érdekes, hogy a Sabotage együttes azon tagjait, akik a garázdaságban nem vettek részt, és így szabadlábon voltak, jóval azelőtt előzetes letartóztatásba helyezik, hogy az értékelő jelentésben a Győri III/III-as Osztály tájékoztatta volna a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságot. A Veszprém Megyei Főügyészség 2015.04.26-án ad ki engedélyt kihallgatásra, másnap Jó Andrást már őrizetbe veszi a rendőrség.

⁹² ÁBTL: O-18735 p. 6.

⁹³ ÁBTL: Győr-Sopron Megyei RFK III/III Osztálya: 59-7-171/84.

⁹⁴ ÁBTL: O-18735 p. 87.

3.2.3. Az akció kimenetele, a büntetőeljárás

A büntetőeljárás közvetlen előzményei között egy a szegediek ügyével érdekes analógiát fedezhetünk fel. Ahogyan az a Haska Béla az Erdős Péterrel való találkozását követő konfliktus során történt, a veszprémiek is garázdasággal vonták magukra a helyi rendőri szervek és a politikai vezetés figyelmét. Kiss Attila vizsgálati dossziéjában is az összesen 702 oldalas anyagnak csak a 252 oldalán kerül először elő az izgatás. Mindeközben a koncert miatti bizalmas nyomozás még Győrben zajlott. A győrszentiváni koncert óta tagcserén is átesett társaságot már a bizalmas nyomozás lezárása (1984. május 7.) előtt beviszik a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságra kihallgatni, amikor még csak a garázdaságról szerezhettek nyíltan nyomozati eljárás során információt. Végül garázdaság ügyében történt kihallgatás során szegezték Jó Andráshoz a kérdést, hogy mi történt Győrszentivánban 1983. december 30-án. Innentől pedig már egyértelműen az izgatás lesz a fő vád.

3.2.3.1. Vádirat

Az ügy 1984 áprilisára egyértelműen áttolódik Győrből a Veszprémi Rendőr-főkapitányság II/I Vizsgálati Alosztályához. Majd a Veszprém Megyei Főügyészség 1984.05.31-én nyújt be vádiratot, melyben a zenekar tagjait izgatással, illetve garázdasággal vádolja.⁹⁵ A CPg esetével ellentétben ahol a koncertről felvétel is rendelkezésre állt, illetve konkrét bizonyítékként a vendégkönyvben teleírt oldal is, a Sabotage együttes ügyében a Főügyészség bizonyítékként szinte csak tanúkat sorakoztat fel, ami majd a bírósági tárgyalásokon is vitát okoz.

A másik érdekes jelenség a Sabotage-zsal kapcsolatban a helyi politikai viszonyok hatása. Az MSZMP megyei párttitkára Pap János már korábban is kijelentette, hogy ennek a társaságnak mennie kell, azonban még hivatalos ülésen is felszólalt, és a közrendről szóló jelentés vitáján a zenekart hozta fel elrettentő példaként. Az MSZMP bizottsági üléseinek jegyzőkönyveit forgatva egyébként a büntetőügytől függetlenül is tapasztalható feszültség a gazdasági és kulturális helyzet miatt.

⁹⁵ Veszprém Megyei Főügyészség: Fk.40.109/1984.

3.2.3.2. Első fokú ítélet

Az első fokú ítéletet a Veszprémi Városi Bíróság 1984.09.21-én hozta meg, melyben Kiss Attilát 2 év négy hónap börtön-, Moravcsik Józsefet 1 év 10 hónap fogház-, Jó Andrást 1 év 10 hónap fogház-, míg Vaczola Pétert két év börtönbüntetésre ítélte.⁹⁶ A tárgyalás során a Sabotage együttes tagjainak bűnösségét a bíróság tanúvallomásokra alapozta, ám nem vette figyelembe azok ellentmondásait. Ezen kívül a tanúvallomások figyelembevétele szelektív módon történt, hiszen szinte csak a vádlottak ellen valló tanúk információt vették figyelembe.

Másodfokon pedig a legkomolytalanabb, szakmaiságot nélkülöző érvelésekkel igyekeztek a tanúk megbízhatóságát igazolni. Wimmer György tanú vallomása alapján vádolták a zenekart az alábbi szöveg előadásával, melyet a veszprémi fiatalok saját elmondásuk szerint a rendőrségi kihallgatáson hallottak először:

*„Elég volt a szép mesékből,
Marx és Engels igéjéből,
Eltévedtem a mocskos úton,
Nem lesz vége sohasem
Ha beledöglök is,
kommunista állampolgár nem leszek”*

3.2.3.3.-Másodfokú ítélet

A fellebbezést követő jogerős ítéletet másodfokon a Veszprém Megyei Bíróság hozta meg, melyet a három elsőfokú folytatólagos tárgyalássorozat után mondott ki 1984.12.21-én.⁹⁷ Az ítéletben az elsőfokon megítélt főbüntetést néhány hónappal csökkentik ugyan, de a veszprémi társaságot így is elegendő bizonyíték nélkül és egy olyan tényállás alapján ítélték jogerősen letöltendő szabadságvesztésre, amely tényállást a nevezettek nem követték el.

⁹⁶ Veszprémi Városi Bíróság – Fk. 654/1984/32.

⁹⁷ ÁBTL: V-164477/2 p. 367.

3.2.3.4. Következmények az ügyet követően

A Sabotage ügyének is megvannak az államhatalomra nézve veszélyes utóöngéi. Bár a veszprémiek még a CPg-nél is kisebb ismertséggel rendelkeztek, így még kisebb volt az esély, hogy az ítélettel mártír szerepbe kerülnek, a titkos megbízottak így is figyelték őket, már a bírósági tárgyalásokon is. Az ügynökök leleplezték két szamizdat (a Beszélő és a Hirmondó) szerkesztőjét is, majd a tervezett cikkek beszámolóiról is érkezik NOIJ a Belügyminisztériumba.⁹⁸ Viszont volt egy másik következménye is az ítéletnek. A negyedrendű vádlott Vaczola Péter ügyvédjét, dr. Frecskó Istvánt az ügyet követően eltanácsolták, majd öngyilkos lett. Vaczola elmondása szerint ebben közvetetten a Sabotage-ügy is közrejátszott:

„Az én ügyvédem lett öngyilkos, nem ebből az ügyből kifolyólag, ez csak az olaj volt a tűzre. Az is szembement a széllel, utánanézegettek.”⁹⁹

⁹⁸ ÁBTL: NOIJ- 45/78/10/9/1984.

⁹⁹ Személyes közlés: VACZOLA Péter, 2014.08.19. (Veszprém)

4. A KONCEPCIÓS PEREK ÉS ÖSSZEGZÉS

A koncepciós perek a XX. században reneszánszukat élték, hiszen a diktatúrák rájöttek, hogy a büntetőeljárás nem csak az igazságszolgáltatás eszközeként használható, hanem más célok elérésére is alkalmazható, mint például a társadalom átstrukturálása, vagy az ideológiai arculat átformálása.¹⁰⁰

4.1. Koncepciós perek a szovjet típusú diktatúrában

A koncepciós perek között tipikusan négy fajtát különböztetünk meg a szovjet büntetőjogban. A konstruált perek esetében, ha a hivatalos ítélet nem is, de a döntés megelőzte a büntetőeljárást. A politikai vezetés vagy rendőrség még a hivatalos eljárás előtt kidolgozta, kit és milyen tényállás alapján kell elítélni. Ezt követték a hamis bizonyítékok gyűjtése és beismerő vallomások kikényszerítése. Az átminősített tényállások alapján konstruált perek esetében a tényállás valós, viszont a bíróság vagy a jogalkotó ezeket bűncselekménynek minősíti, ahogy az az 1956-os forradalmat követő megtorlások során történt.¹⁰¹ A harmadik típus az igazságtalan ítéletek, melyek a vádlott kisebb súlyú bűncselekményét, a legsúlyosabb büntetéssel sújtják. A koncepciós perek negyedik típusa az amorális jogszabályok alapján hozott ítéletek, melyek során a jogsértés olyan belső jogszabályok léte miatt következik be, melyek ellentétesek a nemzetközi joggal, vagy az erkölccsel.¹⁰²

A koncepciós perek formailag pedig lehetnek titkos perek, vagy kirakatperek,¹⁰³ ám az általunk vizsgált két ügy egyik kategóriába sem illik igazán. Ennek ellenére a 'Benkő Zoltán és társai'-ügyben, valamint a 'Kiss Attila és társai'-ügyben is egy koncepciós per áldozatai lettek a fiatalok. Azonban ez a két koncepciós per eltérő természetű, és egy az egyben nem sorolhatók be a Kahler Frigyes és Horváth Attila jogtörténészek által megfogalmazott klasszikus kategóriákba sem, amelyek inkább az 1959 előtti szovjet típusú büntetőjogot jellemzik.

¹⁰⁰ KAHLER Frigyes: *Joghalál Magyarországon*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993. p. 140.

¹⁰¹ Az 1956-os forradalom és szabadság harcot követően Kádár büntetőpolitikájáról ld. KAHLER Frigyes: *Joghalál Magyarországon*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993. pp. 22-46.

¹⁰² HORVÁTH Attila (szerk.): *Magyar Állam- és Jogtörténet*. Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014. p. 626.

¹⁰³ HORVÁTH Attila (szerk.) 2014. i.m.: p. 627.

4.2. Koncepció elemek a CPg büntetőügyében

Az 1984-es ítéletek során a koncepció perek általánosabb jellemzőivel találkozunk, mint az államhatalom igazságszolgáltatás iránti instrumentalista attitűdje, vagy a társadalomra veszélyesség elve. Ellenben az 1950-es évekre jellemző perekkel, az 1980-as évek szovjet típusú büntetőjoga már nem használ kényszervallatást és nem törekszik teljes társadalmi rétegek megváltoztatására. Formai szempontból a veszprémiek és szegediek ügye valahol a titkos per és a kirakatper között helyezkedik el, hiszen a hatalom bár példát akart statuálni, ezt egy szűk körnek szánta, ellenben tartott tőle, hogy nagyobb nyilvánosság előtt az elítéltek mártírrá váljanak.

A két per legközelebb talán a konstruált típushoz áll. Benkőék a vádiratban foglalt tényállást teljes mértékben kimerítették, amit a vádirat hivatalos bejelentéssel, koncerten készített hang- és fényképfelvételekkel, házkutatás során lefoglalt tárgyi bizonyítékokkal, tanúkihallgatással és a gyanúsítottak vallomásával megnyugtatóan bizonyított¹⁰⁴, azonban a büntetőeljárást politikai akarat befolyásolta, és az ítélet más büntetőügyekhez képest is aránytalan volt.

Ami a politikai akaratot illeti, azt a nyomozás megindításánál és a vádirat benyújtásánál kell keresnünk. Elvileg a belügyi szerveknek hivatalból kell eljárniuk, és az elkövetett bűncselekményeket azok tartalma miatt kell üldözni mérlegelés nélkül. Azonban a CPg együttes esetében az állambiztonsági szervek legalább két évvel a vádirat benyújtása előtt tudtak a szegediek tevékenységéről.

„Szegedi tevékenységük alatt – 1979. decemberétől 1982. tavaszáig – többek között, három olyan dalt adtak elő, melyek alkalmasak a MNK: Alkotmányos rendjével, valamint a BM. dolgozókkal szembeni gyűlölet felkeltésére. (Gáz blues, Meseország, Rohadt Angyalok) ”¹⁰⁵

Amikor a fiatalok a KISZ-szel kerültek konfliktusba, az ifjúsági szervezett titkára elbeszélgetésre hívatta őket, ahol Benkőék lediktálták a dalszövegeket, ugyanazokat, amelyek később a vádiratban is szerepelnek. Az pedig, hogy egy KISZ-titkár a szocialista ideológiát ilyen súlyosan sértő megnyilvánulásokat ne jelentett volna, az teljesen kizárható. Azt láthatjuk tehát, hogy az államhatalom kívárt, legfőbb célja nem a bűncselekmények hivatalból történő üldözése volt, hanem a zenekar ügyét eszközként használták fel, erődemonstráció és példa statuálás céljából.

¹⁰⁴ Budapesti Rendőr-főkapitányság, Vizsgálati Alosztály. 221-Bü-123/116/1983 p. 9.

¹⁰⁵ ÁBTL: V-164155/2 p. 342.

Ami az arányosságot illeti, szintén ellentmondásos következtetésekre jutathatunk, ha összehasonlítjuk a CPg és a MosOi együttesek büntetőügyét. Bár különböző tényállási elemekkel¹⁰⁶, de mindkét társaság egyértelműen kimerítette az államellenes izgatás tényállását, sőt a MosOi együttes szövegei talán még súlyosabbnak is tűnnek, ám a neonáci zenekart mégis felmentette a bíróság. Hasonló történt a veszprémiek esetében is, akik a győri Auróra együttes rendbontásának elnézésére hivatkozva kérték büntetésük enyhítését, amire a Veszprémi Városi Bíróság úgy reagált, hogy illetékesség függvényében más lehet a bírói gyakorlat, és hogy a Győr-Sopron megyei bírói szervek önálló döntést hoztak. Ám a CPg esetében, még csak az eltérő illetékességre és bírói gyakorlatra sincs lehetőség hivatkozni, hiszen a MosOi és a CPg ügyét is ugyanaz a fórum, a Budapesti Központi Kerületi Bíróság tárgyalta.

4.3. Konceptiós elemek a Közellenség büntetőügyében

A Közellenség vizsgálata során jóval egyértelműbb a konceptiós per ténye, hiszen az ő esetükben már a vádiratban is súlyos tartalmi tévedések voltak, ám a bizonyítási eljárás során is találunk logikai zsákutcákat. A veszprémiek a vádiratban szereplő tényállást nem követték el. A bizonyítási eljárás pedig egy Wimmer György nevű kiskorú gyermek tanúvallomásán alapult, aki a „*Nem kérünk a szép mesékből...*” kezdetű szöveget lediktálta a győri rendőröknek. Ezt a szöveget minősítette izgató tartalmúnak a bíróság, azonban sem a szöveg eléneklésének tényét, sem annak gyűlölet felkeltésére való alkalmasságát nem sikerült egyértelműen bizonyítani, mivel a teremben rendkívül rossz minőségű volt a hangosítás, a tanúk nagy része egybehangzóan azt állította, hogy a szövegeket nem, vagy nehezen lehetett érteni.

A tanúvallomások közül Németh Lajos győri KISZ-tag emlékei is zavarosak, logikailag nehezen követhetőek, aki az 1984. február 2-i tanúként való kihallgatásán az alábbi gondolatokat idézi fel a Sabotage együttes számaival kapcsolatban:

[...] „A másodikként előadott műsorszámuk dalának tartalma még inkább alkalmas volt a gyűlölet felkeltésére. Ennek mondanivalója lényegében: „... ők ketten voltak kéz a kézben, de az egyik elment ... jobb is ... de jött helyette más, de lehet, hogy rosszabb,

¹⁰⁶ A CPg tevékenysége az 1978. évi IV. törvényben megfogalmazott tényállásban az alkotmányos rend ellen irányuló gyűlölet felkeltésére volt alkalmas, míg a Mos-Oi a tényállás egy másik elemének felelt meg: a Magyar Népköztársaságban élő valamely nemzetiség, faj, felekezet, csoport elleni gyűlölet szításának.

ami volt... Miatta mennek fel nálunk is az árak, de most még örülhetsz, míg ő van. De mi lesz veled, ha ő is elmegy, nálunk is lehet hogy Lengyelország lesz? ”¹⁰⁷

Bár a szövegben szerepelnek a „felmennek az árak” és a „Lengyelország” fogalmak, az inkább tűnik zavarosnak, mint izgatónak. Az ítélet indoklásában a Veszprém Megyei Bíróság határozottan állítja, hogy a Győr – Sopron Megyei Rendőrkapitányság szakszerűen járt el, és a kritikus dalszövegek a koncerten valóban elhangzottak. Viszont az Auróra együttes gitárosa és vezetője, Víg László arról számol be, hogy a dalszövegek miatt már korábban is többször célkeresztben voltak. Az félhivatalos eljárások során a rendőri szervek vonakodtak a koncerteken készült hangfelvételeket bizonyítékként megmutatni. Tehát Győrben már korábban is volt gyakorlata a szövegek valós vagy vélt káros tartalma miatt indított rendőri intézkedéseknek

„Volt egy csárda, a tulajával jóban voltunk, aminek az udvarán adtunk egy szabadtéri koncertet. Itt is ugyanaz volt, hogy az embert is nekiálltak megrángatni, meg bele akartak a szövegekbe folyton más dolgokat hallani, már akkor kezdték a vegzálásunkat. Utána a szövegeket ott is [Győrszentiván után – szerz.] ugyanígy próbálták megmagyarázni. A felvételeket sohasem mutatták meg nekünk, csak a fenyegető leveleket kaptuk. A folyamatos nyomás és megfélemlítés jelen volt. Olyanokat hallottak ki, olyan kiírások voltak, meg jegyzőkönyvek, amikkel minket próbáltak terrorizálni. Akkor kimentek a nyomozók ehhez étteremtulajdonoshoz, és őt is nekiálltak zaklatni, tisztáznia kellett a történetet.” ¹⁰⁸

Visszatérve a rossz hangosításra és a szövegek érthetlenségére, a hálózati anyagok is ezt támasztják alá, hiszen Kázmér fn. jelölt is – bár az *Áll egy ifjú élmunkás* a téren dallamát felismerte-, de a nem instrumentális számokból semmit sem értett.

*„A fentiekben [Áll egy ifjú élmunkás kezdetű dalon – szerz.] kívül még két számot játszottak el. Az előadás közben a szöveget érteni nem lehetett.”*¹⁰⁹

Tehát az állambiztonság részéről két ügynök is jelen volt (Kázmér fn. jelölt és Horváth András fn. tmb.), de egyikük sem észlelt politikailag káros megnyilvánulást. Az egész győrszentiváni eset Wimmer György tanúvallomásaig rendbontásként, garázdaságként volt

¹⁰⁷ ÁBTL: V-164477/2 p. 363.

¹⁰⁸ Víg László (Aurora együttes) 2014.08.28. Győr.

¹⁰⁹ ÁBTL: O-18735 p. 14.

számon tartva, nem a politikai veszély és izgató tartalom kérdését vizsgálta Győr-Sopron megyei Rendőr-főkapitányság.

„A koncert közben „Csicskás” ki tett egyet a színpadra [televíziót – szerz.], amit észrevéve „Vendi” és „Sakál” gúnynevű személyek összetörtek. Ezt követően a művelődési ház vezetője leállította a koncertet. A koncert közben „Kiru” gúnynevű személy és Szekeres Vilmos a színpad elé mentek tombolni. A veszprémiek közül „Pubi” és „Mazsi” gúnynevű személyek pofon ütötték „Kirut” és Szekeres Vilmost.”¹¹⁰

A vádirat összeállítása a bizonyítékok szelektív figyelembevételével történt, hiszen Wimmer György vallomása erős bizonyítéknak számított, ellenben olyan vallomásokkal, amelyek a tanú életkorából és megbízhatóságából fakadóan is erősebb kellett volna, hogy legyen. A veszprémiek mellett tanúskodtak a Györszentiváni ifjúsági ház alkalmazottai és a többi zenekar tagjai, valamint számos néző, kivéve egy győri KISZ-titkárt, aki bár Wimmer vallomását nem erősítette meg, de felhívta a figyelmet a veszprémiek káros viselkedésére. Ezen tanúktól érthető, hogy a veszprémiek mellett tanúskodtak, akár részrehajlásnak is gondolhatnánk. Azonban a koncerten jelen volt az állambiztonságiak egyik titkos megbízottja „Horváth András” fedőnévvel, aki azt jelentette, hogy a rendezvényen politikailag káros megnyilvánulás nem történt.

„Az első két együttes /Akció brigád és Sabotage/ fellépése alatt semmilyen zavaró körülmény nem történt, politikailag káros, vagy kifogásolható szöveg a színpadon nem hangzott el. Az Akció brigád zenélése, előadása /profi/ zenészekre vallott. Viszonylag magas színvonalú volt. A Sabotage együttes is több számot adott elő, ezekből kettőnek volt szövege. Ezeket a szövegeket Jó András, az együttes énekese írta és a fellépés előtt írásban leadta az ifjúsági ház vezetőjének. A leadott szövegek kerültek előadásra, ezek politikai tartalommal nem bírtak.”¹¹¹

A bíróság emellett úgy érvelt, hogy a rendőrség a vádemelés szempontjából legfontosabb tanút, Wimmer Györgyöt (bár a hozzátartozók nem jelenhettek meg a kihallgatáson) semmiképp sem befolyásolhatta a tanúskodás alatt, amit arra alapoznak, hogy a rendőrségnek nem lehetett tudomása a Györszentiváni koncertről. Ez az érvelés, pedig ott bukik meg logikailag, hogy ha nem tudtak a belügyi szervek a koncertről, felmerül a kérdés, hogy miért küldtek oda két titkos ügynököt megfigyelés céljából.

¹¹⁰ ÁBTL: O-18735 p. 15.

¹¹¹ ÁBTL: O-18735 p. 75.

Ráadásul Wimmer visszavonta a vallomását, aminek következtében a védelem kétségbe vonta Wimmer szavahihetőségét 15 éves korára hivatkozva, ami megint egy komoly önellentmondás, hiszen a kisfiú számított az izgató tényállást megalapozó soha el nem hangzott „Elég volt a szép mesékből” kezdetű szöveg forrásának és tanújának.

„Wimmer György a bírósági tárgyaláson ezt a vallomását visszavonta. Azt is állította, hogy a vádlottak nem is énekeltek, illetve a felnőttekről énekeltek valamit. /Fk.654 1984/13. számú jegyzőkönyv/ Előadta, hogy a rendőrök nem azt jegyzőkönyvezték, amit ő mondott, ennek ellenére a jegyzőkönyvet aláírta.

Ezután vált szükségessé, hogy a rendőrség a BM. dolgozókat is tanuként kihallgassa az ügyben, Takács Istvánt, Erdélyi Károlyt és Tóth Gábort. Vallomásuk alapján megállapítható, hogy a rendőrség 1984. január 11-ig a Győrszentiváni koncertről nem is tudott.”¹¹²

A vádakban foglaltakat a bírósági tárgyalások során nem sikerült bizonyítani, így az ítélet sokkal inkább volt egy deklaráció, mint logikailag felépített következtetések sorozata. Ezt igazolja az MSZMP Veszprém megyei párttitkárának, Pap Jánosnak a beszéde is, aki a Végrehajtó Bizottság ülésén a megye közrendjéről szóló jelentés kapcsán elégedetlenségét fejezte ki. Felhívta a figyelmet, hogy a nem sokkal korábban bevezetett új Btk. (1978. év IV. tv.) ellenére a közrend nem javult, a bűncselekmények száma nő, és az igazságszolgáltató szervek le vannak terhelve. Az ülésen a fiatalok perét konkrétan említette példaként:

„[...] a megyében a politikai bűncselekmények aránya elenyésző. Itt is vannak azonban gondjaink. Nem mehetünk el amellett, hogy az izgatásos cselekmények nagy részét – olyanokat, mint a most folyó zenekari ügy – fiatalok követik el. Jogosan vetődik fel a kérdés, hol voltak a becsületes KISZ-tagok, vagy azok is végighallgatták a koncerteken a szocialista rendszert nyíltan szidalmazókat? A fiatalok tudati nevelésével sokkal többet kell foglalkozni. Ebben a KISZ-nek is, nemcsak nekünk vannak feladataink. A kialakult helyzetet elemezzük, s ennek alapján kell a konkrét teendőket elhatározni – ez erre is vonatkozik.”¹¹³

A közrend nem csak az általános központi elvárások miatt volt fontos, a jegyzőkönyvekből kiderül, hogy a bizottságok gőzerővel készültek a Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. kongresszusára és a felszabadulás 40. évfordulójára is. A szigorban ezen előkészületek is

¹¹² ÁBTL: V-164477/2 p. 385.

¹¹³ Az MSZMP Veszprém Megyei Végrehajtó Bizottsága ülésének jegyzőkönyve 1984.07.04. A megye közrendjéről. p. 8.

szerepet játszottak. A két perrel kapcsolatban feltűnő az illetékesség függvényében nagyban eltérő jogalkalmazás is, mely egyértelműen a jogegység hiányát mutatja. Állításom szerint mindkét zenekar esetében koncepció peréről van szó. A dilemma eldöntéséhez érdemes elengedhetetlen a koncepció per fogalmát már tisztáztuk, így érdemes az izgatás fogalmát is áttekinteni.

Az izgatásról az 1978. évi IV. törvény 148§ (1) bekezdése a következőképpen rendelkezett:

„Aki mások előtt azért, hogy a magyar nemzet vagy valamely nemzetiség, a Magyar Népköztársaság alkotmányos rendje, a Magyar Népköztársaság szövetségi, barátsági vagy együttműködésre irányuló egyéb nemzetközi kapcsolata, valamely nép, felekezet vagy faj, továbbá - szocialista meggyőződésük miatt - egyes csoportok vagy személyek ellen gyűlöletet szítson, ennek felkeltésére alkalmas cselekményt követ el, büntetett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A büntetendő cselekmény nincs elég részletesen szabályozva, ami a jogalkalmazó számára széles körű diszkrecionális lehetőséget biztosít. Gyűlöletet kelteni rengeteg módon lehetséges, éppen ezért, az idézett passzus számos cselekményre ráerőltethető. A Veszprémi Városi Bíróság ítélelhozatalában a koncepció jelleg forrása elsősorban a bizonyítékok szelektív figyelembevételével összeállított vádirat volt, azonban a társadalomra veszélyesség elve is nagyon erősen jelen van a bíróság gondolkodásmódjában. Az ítélet Indoklás részében akár freudi elszólásként is tekinthetünk egy gondolatra, melyben a bíróság éppen azt fejt ki, hogy a kultúrigazgatási és rendőrhatalmági intézkedések elégtelensége miatt kellett büntető eljárást kezdeményezni. Tehát az igazságszolgáltatásra az állampárt belpolitikai céljainak elérésére alkalmazott társadalompolitikai eszközként tekint.

„Ennek során került sor arra, hogy több együttestől megvonták a szereplési lehetőséget egy-egy városban, de előfordult az is, hogy egy-egy együttes és az azokhoz csatlakozó hallgatók ellen büntető-eljárást kellett kezdeményezni, hogy a fiatalságra bomlasztó hatást gyakorló punk előadók további károsító tevékenységükkel felhagyjanak.”¹¹⁴

A Közellenség zenekar esetében egyértelműen koncepció peréről van szó, hiszen a vádiratban szereplő bűncselekményt (kivéve a garázdaságot) nem követték el. Ezen kívül a helyi párttitkár minden áron el akarta távolíttatni a zenekart a városból, így az igazságszolgáltatás politikai akarat fényében törvénykezett.

¹¹⁴ ÁBTL: V-164417/2 p. 377.

A tényállás nem valósult meg, a bizonyítás elégtelen és manipulált volt, hiszen nemcsak a tanúk, de még az ügynökök is ellentmondásokba keveredtek, amit a bíróság a bizonyítékok szelektív figyelembe vételével igyekezett leplezni. Ráadásul a megyei párttitkár bizottsági ülésen példálózott a zenekarral, valamint a bizonyítás elégtelenségét is elismerte. Az is sokat mondó, hogy a zenekar tagjait még a rendszerváltás előtt rehabilitálták.

„1988-ban rehabilitált minket a kormány, értékpapírokkal kiegyenlítette ezt a dolgot, meg büntetlen előéletűek lettünk.”¹¹⁵

Haraszti Miklós gondolata bár a CPg együttes ítélete kapcsán hangzott el, mindkettő ügyre tökéletesen ráillik, így az ő gondolatával kezdeném a dolgozatom záró gondolatait: *”Igazi koncepció per volt provinciális sötétségbe elrejtve.”¹¹⁶*

A Kádár-rendszer lényegét az 1980-as években is egy soha ki nem mondott egyezség adja, melyet Bryan Cartledge angol diplomata a magyar történelem második nagy kiegyezésének nevez.¹¹⁷ A kádári politikai felső vezetés és a magyar nép egymásra volt utalva. Míg Kádárnak legitimációra, a lakosságnak diszkrécióra és az 1950-es éveknél nagyobb intim szférára volt szüksége. Kádár hatalmának másik forrása a Varsói Szerződés, valamint az MSZMP pozícióját végső soron garantáló szovjet hadsereg volt. A Szovjetunió irányába is megfelelési kényszer alatt állt az MSZMP vezetése: a Magyar Népköztársaságban rendet kellett tartani, hiszen hazánk betagozódott a hidegháborúba és egyúttal propagandaháborúba, melyben az egész szovjet bloknak a lehető legjobb képet kellett mutatnia, miközben jogvédők és nyugati újságírók folyamatosan igyekeztek tudósítani minden visszásságról és jogsértésről.

A két büntetőügy rávilágít, hogy nem kell az 1950-es évekig visszamennünk, ha koncepció pereket keresünk. A rendészeti és a kulturális igazgatás is pártpolitikai céloknak voltak alávetve a tárgyalt korszakban. Érdekes azonban röviden az akkori jogalkalmazók szemszögéből is nézni a helyzetet, akik számára adott volt egy joghézagokkal teli általános joganyag, melyben a Politikai Bizottság iránymutatásai és a belügyminiszter parancsai alapján kellett eligazodniuk, és hatékonyan működniük.

¹¹⁵ Személyes közlés: VACZOLA Péter, 2014.08.19. (Veszprém).

¹¹⁶ KÖVESSY R. (2000) i.m.: 19:30-tól.

¹¹⁷ CARTLEDGE, Bryan: *Megmaradni – A magyar történelem egy angol diplomata szemével*. Officina '96 Kiadó, Budapest, 2008. p. 495.

Konklúzióként nem szeretnék morális ítéletet sugallni, csupán egy érdekes jelenséget kívántam bemutatni. A dolgozat tehát nem állítja, hogy más korszakokban, például a két világháború között, vagy akár napjainkban teljesen tévedhetetlenek lennének a bírói fórumok, vagy a rendészeti szervek minden alkalommal tökéletesen arányosan járnak el, és azt sem, hogy az 1980-as évek rendészeti személyzete és bírái ne lettek volna jó szakemberek. Csupán korabeli források segítségével a Kádár-rendszer politikai ellenségképének egy rendkívül szűk szeletével kapcsolatos jelenséget igyekeztem bemutatni, mely retrospektív elemzésként nyújt adalékot a Kádár-rendszer működésével kapcsolatban.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS SZAKIRODALOM:

Könyvek:

1. *A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusának jegyzőkönyve.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1980.
2. BIHARI Mihály: *Magyar politika 1944-2004 - Politikai és hatalmi viszonyok.* Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
5. BREUER János: *Negyven év magyar zenekultúrája.* Zenei Közműkiadó, Budapest, 1985.
6. CSATÁRI Bence: *Az ész a fontos, nem a haj.* Noran Kiadó, Budapest, 2015.
7. FEJTŐ Ferenc: *A népi demokráciák története.* Magvető Kiadó, Budapest, 1972.
8. FURIAN, Gilbert; BECKER, Nikolaus: *Auch im Osten trügt man Westen – Punks in der DDR und was aus ihnen geworden ist.* Thomas Tilsner Verlag, Bad Tölz, 2000.
9. GLASPER, Ian: *Burning Britain – The history of UK Punk 1980 to 1984.* PM Press, London, 2014.
10. GYARMATI György (szerk.): *Trezor 1. – A Történeti Hivatalévkönyve.* Alföldi Nyomda Rt. Budapest. 1999.
11. HALMY Kund: *Beszéljenek az iratok!* Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2015.
12. JÁVORSZKY Béla Szilárd – SEBŐK János: *A magyarrock története 1. – A beatkezdetektől a kemény rockig.* Népszabadság Zrt., Budapest, 2009.
13. JÁVORSZKY Béla Szilárd – SEBŐK János: *A magyarrock története 2. – Az őshullámtól az elektronikáig.* Népszabadság Zrt., Budapest, 2006.
14. KAHLER Frigyes: *Joghalál Magyarországon.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1993.
15. KAHLER Frigyes: *III/III-as történelmi olvasókönyv 2.* Kairosz, Budapest, 2002.
16. KISZELY Gábor: *Állambiztonság 1956-1990.* Korona Kiadó, Budapest, 2001.
17. KLANICZAY Gábor: *Ellenkultúra a '70-es '80-as években.* Budapest. Noran Kiadó 2004.
18. LAU, Thomas: *Die heiligen Narren: Punk 1976-1986.* Thomas Lau, Berlin, 1992.

19. MCNEIL, Legs; MCCAIN, Gillian: *Please Kill Me by Legs*. Grove Press, London 2016.
20. O'HARA, Craig: *The Philosophy of Punk – Die Geschichte einer Kulturrevolte*. AK Press, London, 2001.
21. PALLOS László: *A nacionalista ellenzék-ellenség a Kádár-korszak állambiztonsági dokumentumaiban*. Püski, Budapest, 2011.
22. PAPP István: *Szemek a láncban – Játzmák a magyar állambiztonság történetéből*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2015.
23. PETRIK Ferenc, RAFT Miklós (szerk.): *Hatályos jogszabályok gyűjteménye 1945-1987*. Összeállította: HÁRSFALVI Rezsőné, KOMÁROMI Gábor, TAMÁS Andrásné. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1989.
24. RAINER M. János (szerk.): *A felügyelt (mozgás)tér*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2011.
25. SEBŐK János: *A Beatlestől az új hullámig*. Zeneműkiadó, Budapest, 1982.
26. SEBŐK János: *Rock a vasfüggöny mögött*. GM & Társai Kiadó, 2002.
27. SÁRVÁRI Vilmos: *Örökmozgó lettem*. Rolling Print Kiadó, Budapest, 2003.
28. SZÖNYEI Tamás: *Az új hullám évtizede*. Laude, Budapest, 1989.
29. SZÖNYEI Tamás: *Az új hullám évtizede 2*. Katalizátor Iroda, 1992.
30. SZÖNYEI Tamás: *Nyilván tartottak – Titkos szolgák a magyar rock körül 1960-1990*. Magyar Narancs-Tihany Rév Kiadó, Budapest, 2005.
31. SZÖNYEI Tamás: *Titkos írás 1-2. – Állambiztonsági szolgálat és irodalmi élet*. Noran, Kiadó, 2012.
32. TABAJDI Gábor: *A III/III krónikája*. Jaffa Kiadó, Budapest, 2013.
33. TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt – A pártállam és a belügy*. Corvina Kiadó, Budapest, 2008.
34. VASS Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1975-1980*. Budapest, 1983. Kossuth Kiadó.
35. VASS Henrik (szerk.): *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1980-1985*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1988.

36. ZINNER Tibor: *XX. századi politikai perek*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 1999.

Filmek:

1. BOEHLKE, Michael; GERICKE, Henryk: *Ostpunk! Too much Future – Punk in der DDR*
2. KÖVESSY Róbert: *Pol Pot megye punkjai*. Filmplus Filmgyártó Kft. 2000
3. KÖVESSY Róbert: *Punktérítő*, dokumentumfilm. Filmplus Filmgyártó Kft. 2000.
4. CHAFFOUR, Lucille: *Les Rale des Genets* (1983).
5. GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: Aurora*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010.
6. GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: Beatrice*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010.
7. GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: Bizottság*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010.
8. GELLÉRT Gábor (szerk.): *Privát Rocktörténet: CPg*. Kinopolis Filmgyártó Kft., Budapest, 2010.
9. *Szabadság tér '89*, 26. adás, DR. HORVÁTH Attila Kádár Jánosról, (2014.07.02.).

Személyes közlések:

1. KUKOVECZ Gábor (Pokolgép együttes) 2013.08.02. Budapest.
2. NAGY Feró (Beatrice együttes) 2013.08.16. Szeged.
3. PAKSI Endre (Ossian együttes) 2014.06.02. Budapest.
4. TARCA László (Pokolgép együttes) 2014.03.19. Budapest.
5. VACZOLA Péter (Közellenség/Sabotage együttes) 2014.08.19. Veszprém.
6. VACZOLA Péter (Közellenség/Sabotage együttes) 2015.10.19. Veszprém.
7. VÍG László (Aurora együttes) 2014.08.28. Győr.

8. SÁRVÁRI Vilmos (P.Mobil együttes) 2015.04.21. Budapest.
9. NAGY Szabolcs (Veszprém Megyei Levéltár) 2015.09.12. Veszprém.

Cikkek:

1. BARÁTH Magdolna: *Az állambiztonsági iratok selejtezése, megsemmisítése* In: *Trezor 3. Az átmenet évkönyve (Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára évkönyve)* 2003, Bp. 2004. 421 old. Szerk.: GYARMATI György.
2. BIKKI István: *Titkos operatív technikai rendszabályok és módszerek, valamint a K-ellenőrzés alkalmazására vonatkozó szabályok 1945-1990 között* – Betekintő 2010/1. szám
3. ERDŐS Péter: *Felszólalás a szennyhullám ügyében*. Kritika folyóirat 1983. 6. sz. 16-17.o.
4. ERDŐS Péter: *Új időknek új dalaival*. Kritika folyóirat 1983. 10.sz. 18-19.o.
5. HARSÁNYI László: *Válasz egy felszólalásra*. Kritika folyóirat 1983. 10. sz. 17.o.
6. DR. HORVÁTH Attila: *A rendészeti szervek története Magyarországon a szovjet típusú diktatúra korában*. (Utolsó letöltés: 2016.11.09. 23:52)
http://epa.niif.hu/02200/02222/00003/pdf/EPA_02218_ReEJ_2011_03_003-030.pdf
7. KERESZTES Csaba: *A punk és skinhead zene a '80-as évek elején – A Mos-OI! zenekar koncertje és pere 1983-ban*. ArchívNET XXI. századi történeti források 13. évf. 2. sz. (2013)
8. KLANICZAI Gábor: *Izgatás nagy nyilvánosság előtt, csoport tagjaként* IN: *Ellenkultúra a '70-es '80-as években*/Beszélő,
9. MALKOVICS Tibor: „*Néha nulla vagyok, néha meg egy...*” – *A punk-zene és Magyarország I. rész*. Egyenlítő, VII. évf., 9. szám (2010), 45-49. o.
10. MALKOVICS Tibor (2010) „*Néha nulla vagyok, néha meg egy...*” – *A punk-zene és Magyarország II. rész*. Egyenlítő, VII. évf., 10. szám (2010), 43-48. o.
11. ORGOVÁNYI István: *A politikai rendőrség hálózati munkájának szabályozása 1954 és 1989 között*. Betekintő 2010/3. szám
12. ORGOVÁNYI István: *A Belügyminisztérium III. csoportfőnökségének szigorúan titkos állománya*. Betekintő 2011/1. szám

13. SEBŐK János: *Hozzászólás a szennyhullám ügyében*. Kritika folyóirat 1983. 10.sz. 17-18.o.
14. TABAJDI Gábor: *A hírszerzők mindennapjai (1974-1983)*. Betekintő 2010/1. szám
15. TABAJDI Gábor: *A szakmai munka segítése pártpolitikai eszközökkel*. Betekintő 2008/4. szám
16. TABAJDI Gábor: *Állambiztonság – propaganda – történetírás – Töredékek az állambiztonsági irattár működésének történetéhez (1965-1980)*. Betekintő 2009/2. szám
17. VÖRÖS Géza: *Az állambiztonság hálózaton kívüli információszerző technikái. Szabadegyházak, vallási kisebbségek és a diktatúrák Európában a 20. században*, szerk. HEINZ, Daniel, Gondolat Kiadó, Budapest, 2013.

A Belügyminisztérium Oktatási és Közművelődési Csoportfőnökségének periodikái:

Belügyi Szemle – XVIII. évf. 1980. 11. szám

Belügyi Szemle – XIX. évf. 1981. 1. szám

Belügyi Szemle – XIX. évf. 1981. 3. szám

Belügyi Szemle – XIX. évf. 1981. 4. szám

Belügyi Szemle – XIX. évf. 1981. 5. szám

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára:

1. A Szakértő Bizottság jelentése: 2007-2008
2. ÁBTL O-18735: Rendkívüli események dossziéja, Fedőnév: „Amatőrök” (22-R-1292)
3. ÁBTL V-163453: Vizsgálati dosszié Benkő Zoltán József ügyében (31-6412/1982)
4. ÁBTL V-164148: Vizsgálati dosszié Demeter János András ügyében (22-6810)
5. ÁBTL V-164155: Vizsgálati dosszié Benkő Zoltán és társai ügyében
6. ÁBTL V-164477: Vizsgálati dosszié Kiss Attila és társai ügyében (24-5870/1984)

7. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III. – 223/11 1984. november 26.

8. ÁBTL 2.7.1. NOIJ III/III. – 88 – 96/4 198iu5. május 20.

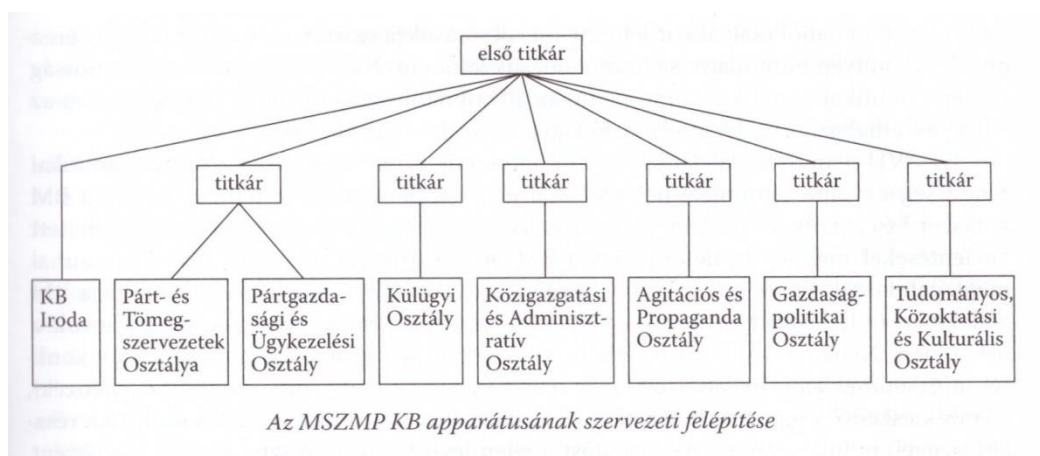
Veszprém Megyei Levéltár:

1. Az MSZMP Veszprém megyei Pártbizottsági ülésének jegyzőkönyve (1983.05.06.)

2. Az MSZMP Veszprém megyei Politikai Bizottsági ülésének jegyzőkönyve (1984.01.03.)

3. Az MSZMP Veszprém megyei Végrehajtó Bizottsági ülésének jegyzőkönyve (1984.07.04.)

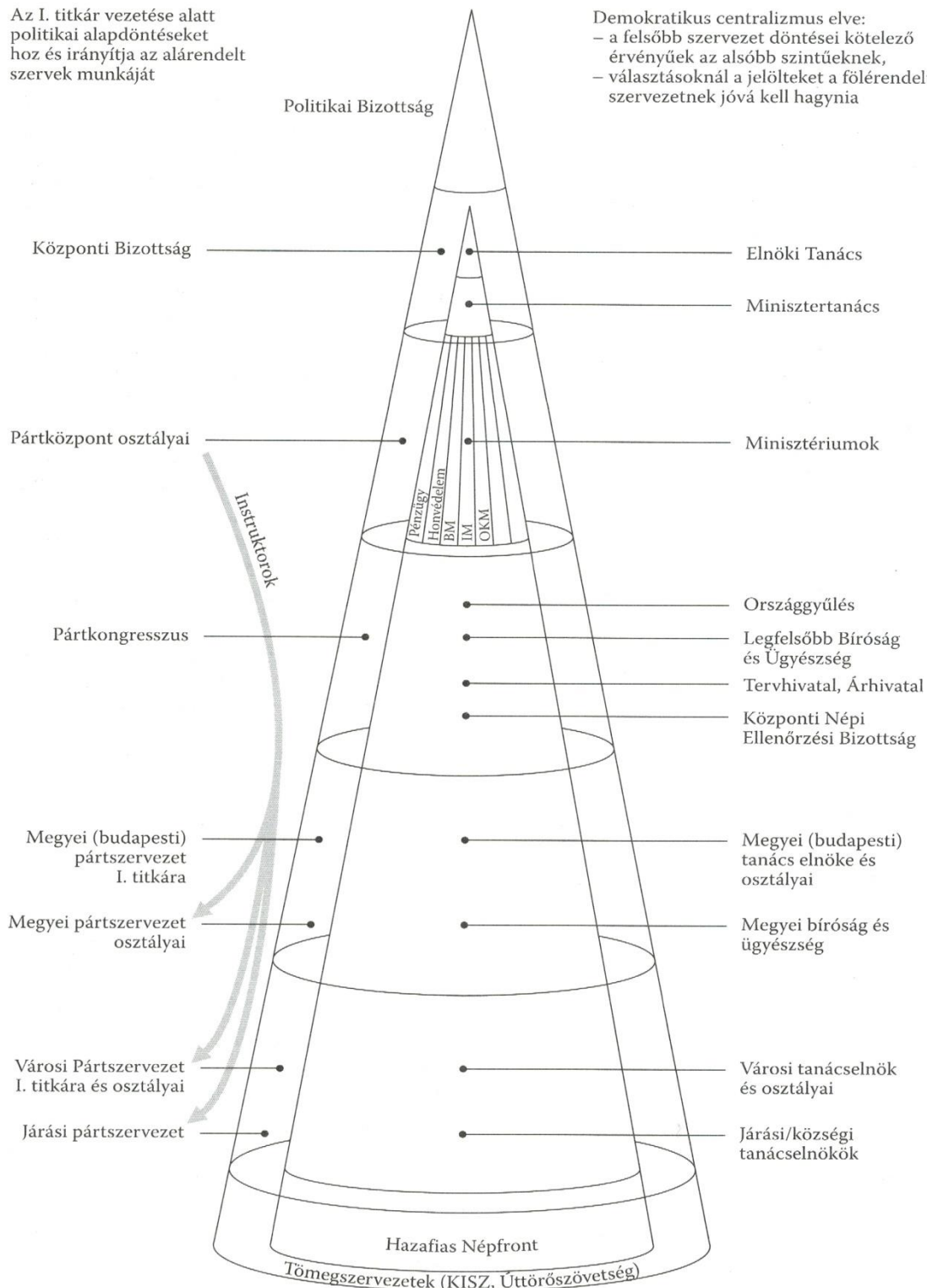
MELLÉKLETEK

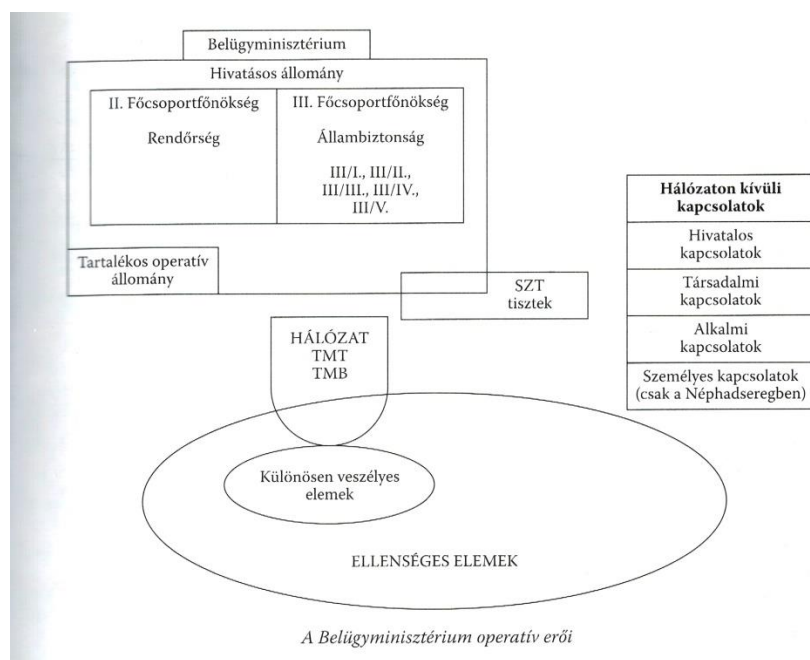
1. sz. melléklet

Az I. titkár vezetése alatt politikai alapdöntéseket hoz és irányítja az alárendelt szervek munkáját

Demokratikus centralizmus elve:
 – a felsőbb szervezet döntései kötelező érvényűek az alsóbb szintűeknek,
 – választásoknál a jelölteket a fölérendelt szervezetnek jóvá kell hagynia

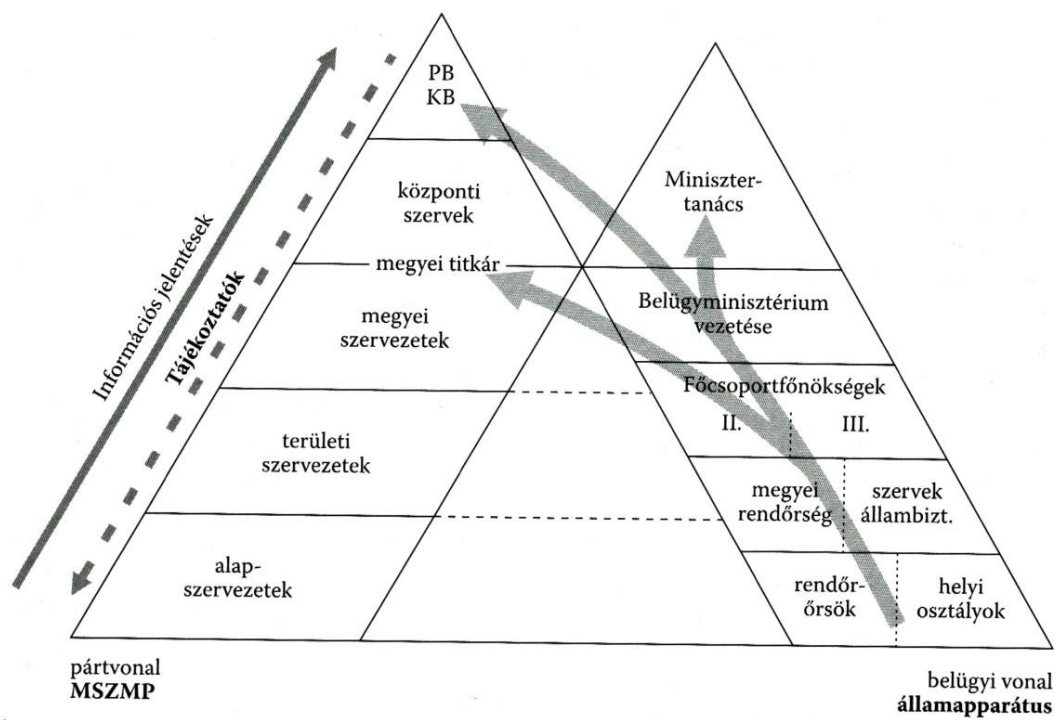

A pártállam szerkezetének sematikus vázlata

3. sz. melléklet

58

A pártvezetés tájékoztatása belpolitikai, belügyi kérdésekben

5. sz. melléklet

Kapcsolat 30/525

Btl.szám: 218-176/5/60/1983.

szigorúan titkos!

111. 1983. július 12. /60/

Törölve!

2014. Szept. 10.

320-12-14.

1983. július 20-án a győri petőfi sándor ifjúsági házban a „szírvány” tehetségkutató akció keretében fellépett a veszprémi érkezett, eddig ismeretlen „közellenség” nevű punk zenekar. az együttes a fellépés során három számot adott elő, az előadott számok anarchista, mindent tagadó tartalmúak, az élet kilátástalanságával foglalkoznak, közizlést sértő kifejezéseket használnak valamint a volt náci vezetőket említik. a rendezők tiltakozása ellenére a számokat a zenekar előadta, elhallgattatni őket csak a mikrofonok kikapcsolásával lehetett.

intézkedés:

- a zenekar tagjainak felkutatása, operatív ellenőrzésük megszervezése.

horváth béla r. főgy.

titkár:

nyitrai lászló r. alezredes
áhh. mb.

cs!

alta: mfk 193 830712 1254 cde 320-14
vette: 06 -cs!

ÁBTL 2.7.1. NOIJ Veszprém - 60 / 1983. 07. 12.

11.

~~SZIGORÚAN TITKOS!~~
~~KÖLÖNÖSEN FONTOS!~~

11-20/223/1984.

Törölve.

2014. SZEPTEMBER 10.

223. sz. N A P I J E L E N T É S
Budapest, 1984. november 26.

12-13

- 3 -

5. / TA - 12 - 14

19. Célkitűzés
A 19. cikk alapján arról tájékoztatta a bíróságot, hogy Veszprém
ben izgatás bünterte miatt eljárást kezdeményeztek a Magyar Igazság-
szolgálat zenekar tagjai ellen! *előfolyton*

Először szabadságvesztésre ítélték őket, de fellebbezést nyújtottak be az ítélet ellen. Jelenleg valamennyien letartóztatásban vannak. "Boros" és "Pörge" megállapodtak abban, hogy feltétlenül részt kell venniük az úgy másodfokú tárgyalásán, amelynek időpontjáról a "fővádlott" szülei tájékoztatják "Borost".

Intézkedés: a Veszprém megyei RFK ^{az info. hoz. ell.} ^{sz. nem ell.} ^{als. nemvet} III/III. osztály

tájékoztatásuk

- az ellenőrzések folytatása

141

Mészáros Béláné r.alezredes
alosztályvezető

Készült: 11 pld/ 4 lap
Kapják: Elosztó szerint

8. sz. melléklet

9. sz. melléklet

Felszólalás a szennyhullám ügyében

Erdős Péter cikkét azért közöljük, mert az általa elítélt jelenségeket mi is elítéljük. E cikk a teljes joggal kifogásolható — nem tömeges — jelenségek ellen szól s nem az ifjúság ellen. És figyelmeztetés is mindazok számára, akik fiatalon vagy nem fiatalon az ifjúsági mozgalmakkal foglalkoznak: suni certi denique fines. (A szerk.)

A MOZAIK Ifjúsági klubban, amelyet legjobb tudomásom szerint a KISZ kerületi bizottsága működtet, 1983 januárjában, Budapesten a III. kerületben a CPg együttes, az új hullám jegyében az alábbi szövegű dalt adta elő:

Ugy szeretném a szemedet kinyitni,
Ugy szeretném a füledet lefedni,
Ugy szeretném a faszodat levágni,
Ugy szeretném a beledet kitépni.
Erdős Péter kurva anyád!
(többször ismételve)

Ugy szeretném a szemedet kitolni,
Ugy szeretném a füledet lefedni,
Ugy szeretném a beledet kitépni,
Ugy szeretném a töködnöd ugrálni.
Erdős Péter kurva anyád!
(többször ismételve)

A szóban forgó Erdős Péter e sorok írója. Az együttes tagjait nem ismerem, sosem volt dolgom velük, azt sem tudtam, hogy létezik CPg.

A személyes sérelmem csak ürügy, hogy ennek a röpiratnak a keretében figyelmeztessék a veszedelmes ifjúságpolitikai jelenségekre. Urügyre szükség volt: a társadalmi béke, a nyugodt fejlődés védelme nálunk hivatalból történik, ha történik, és az első kérdés, ami felmerül, milyen felhatalmazást kapott a józan ész, milyen hivatali súlyt tud adni érvelnek, ha a törvényesség és közrend mellett emel szót. Manapság ugyanis sokat emlegetett szabadság-jogunkba csak az értékek megkérdőjelezése, az agresszivitás joga, az irracionális eszelekvés érteke bele. Minden más denunciació.

Az idézett verset ugyanis nem kirívó. A Mozaik Ifjúsági klub színpadáról fél tucait vagy annál is több olyan szöveg hangzott el az alkalmakkor, amelyet nem idézek. Mocskoldások, az ország külpolitikai érdekeit sértő durva ostobaságok, olyan kitételek, amelyekből büntető törvénykönyvünk is elpírulna. Az egyik dal nemes egyszerűséggel, de szó szerint, a cigányok kiirtására szólított fel. Fogjunk össze magyarok, énekelik az elvadult kamaszok, valószínűleg meg a cigánytalantított országot — így mondják —, irtsuk ki őket. Szégyenkezve ugyan, mégis idézzünk egy versszakot a Mosoly együttestől (több koncerten hangzott el az említett klubban):

A lövészór a egyetlen fegyver, mivel nyerhetek.
Elpusztítok minden cigányt, fehért és gyereket.
De csakat mind kiirtani egyetértéssel lehet.
Ha elvégezzük, kiirtadjuk, cigánymentes övezet...

Ha megvalósul, boldoggá tesz fiatal és öregot,
Ha minden falon világít majd, cigánymentes övezet!

Ami a személyes sérelmem illeti, barátaim azt tanácsolják, pereljem be őket. Kít?

1956. november 1-én jugoszláv barátaimmal, akik a budapesti nagykövetségen dolgoztak, kimentünk a Corvin körbe. Az elnéptelenedett köröndön kilőtt tankok és sorba állított koporsók mellett egy 14–15 éves, lányos képű kistű őrködött puskával a vállán. A koporsók nem voltak üresek. A gyerek mellett az anyja siránkozott: ha már nem jössz haza, legalább vedd fel a pulóvert. A srác büszkén vágta oda az anyjának, persze egyben nekünk is: szabadságharcos nem fázik!

Es az írás eredetileg röpiratnak készült, és azoknak küldtem el, akiket bátorított és egyben méltóságteljesen reagálni reméltem. Amikor a röpirat közlése merült fel, némileg lerövidítettem. Tudom, hogy büntetőjogi felelősséggel tartozom a közölt tények és idézetek tekintetében. Ezt nyugodtan vállalkoztam. (E. P.)

KRITIKA

Beszélggettünk a gyerekekkel, naivitása — földrajzból bukást érdemelt —, vegytiszta és lelkes butasága meghatót volna, ha nem úgy beszél a halottakról, mint feldöntött ólomkatonákról.

Mindig eszembe jut ez a srác, ha a kínai kulturális forradalom felbőszített gyereksoradaira gondolok, vagy a sajtómban olyannyira propagált, de maroknyi kamaszsereget mozgósító „új hullámról”. Nem pereskedek. Gyerekek kezébe nem adok puskát, és gyerekek ellen nem harcolok. Az érdekel, hogy kik állnak a világra erőszakolt jelenség mögött, és mit várnak tőle?

Felmerül bennem — bizonyára másban is — az a kérdés, érdemes-e szóvá tenni, figyelemre méltatni az országot? Az ország több száz ifjúsági klubjában kiegyensúlyozott fiatalok tanulnak és szórakoznak, s a kétféle fővárosban 3–4 klubban folyik a punk-randallizálás.

A szélsőséges mozgalmak keletkezéstörténetének azonban ismert problematikája, hogy az első periódusban még nem érdemes szóvá méltatni, a másodikban pedig már nem tanácsos vagy nem lehet.

1983 januárjában Sebők János újságíró előadást tartott a Józsefvárosi Művelődési Ház úgynevezett rockforumán. Ebben az esetben is az a megtiszteltetés ért, hogy a hazugságok, rágalmak és ferdtések tömegébe ágyazva ezek a kulturális intézményrendszereknek szövege — név szerint ellenem uszított. Ne feltételezzünk azonban oksági összefüggést a bevezetőben idézett vers — szemkitozás, fültépés — és Sebők mindennapos demagógiája között. Inkább a lenygetté idézzük előadásából, mit mond az új hullámról és a punkról.

„Az a fajta újhullámos közönség, aki itt is együtt van és az a fajta zene, amit itt is hallgat, ma Magyarországon nem túl szimpatikus hivatalos körökben.”

Néhány mondatkal később:

Talán olvastatok vagy hallottatok róla, hogy a Hangfennhangyár annak idején a Beatricét azért utasította el, mert fasiztoid jellegű együttesnek tartotta. Ez már önmagában nevezetes volt, mert a KISZ KB ugyanakkor ezt a fasiztoid együttest egy dalpályázaton I. díjjal jutalmazta...

Még egy idézet. Néhány mondatkal később:

„Amikor bejött Magyarországra 1977–78-ban, akkor néhány fényképen lehetett horogkereszt és újhullámos zenekarok, illetve zenészeket látni. Magyarországon azóta is az újhullámos zenekarhoz és a punkhoz ez a bélyeg ragad, hogy mindenképpen káros társadalmi ideológiával jár együtt, tehát nem népszerűsítendő, tehát nem népszerűsíthető. És mind ez ideig újhullámos lemezeket — kivéve persze az ilyen al-újhullámos dolgokat — nem lehetett hallani. Ugyhogy a Poptika esetében is ha azt kérdezed, hogy miért nem szerepeltek többen, azt lehet mondani, hogy azért nem szerepeltek többen, mert ennyit bírt el a lap.”

Az alábbiakban kommentálom az idézett mondatokat:

a) A Poptika egy tervezett és fél éven át előkészített popzenei újság, amelynek felelős szerkesztője Harsányi László, a KISZ KB kulturális osztályának helyettes vezetője és egyik szerkesztője Sebők János, és amelynek egyetlen száma jelent meg. Legalábbis eddig. A lap talán legkarakterisztikusabb vonása az új hullám és a punk közvetlen vagy közvetett támogatása. Maga Sebők — lásd az idézetet — mentegeti a Poptikát, azért nem szerepelt több punkanyag, mert „ennyit bírt el a lap.” Ha azonban a KISZ KB kulturális osztályának helyettes vezetője vállalja ezt az irányzatot, és az irányokat is csak taktikai megfontolásból szűkítették le, akkor nem igaz az, hogy hivatalos körökben a punk és az új hullám nem túl szimpatikus Magyarországon. A KISZ KB kulturális osztályánál hivatalosabb szerv ebben a kérdésben nincs. Sebők tehát a közönségében csupán üldözött.

ségi érzést akart kelteni, egyszerűbben szólva heccelte őket. Ha a KISZ KB I. díjjal jutalmazta a Beatricét, amelyet Sebők a magyar punk előfutárának tekint, akkor miért kell a közönséget „a hivatalos körök” ellen izgatni?

b) A punk és az új hullám fasizta fertőzősége — ez természetesen nem jelent minden irányzatra és ágára kiterjedő ítéletet — nem a horogkeresztos trikók számán múlik. Vajon ha a trikón nincs horogkereszt, de az újhullámos zenekar a cigányok kiirtására, mások megfélemlítésére buzdít, kell még ehhez horogkereszt is?

Sebők az előadásában meg is magyarázta, miért nem szimpatikus hivatalos körökben az új hullám Magyarországon:

„azért nem szimpatikus, mert Magyarországon semmi olyan, ami új, és ráadásul a közönség köréből érkezik, ráadásul nem is cukorka gyerekek, szalon-gyerekek csinálják, teljesen meghökkenő új divattal, viselkedésmóddal, ez mindig rögtön ellenállást vált ki.”

Az új valóban kivált társadalmilag rendezett, de sohasem hatékony ellenállást, legalábbis az érett társadalmakban így van. Az ellenállás azonban nem kizárólag az úgynevezett hivatalos körökben, hanem a társadalom túlnyomó többségében jelentkezik. Még akkor is, ha valóban új jelenségről van szó. Ebben az összefüggésben, ha új törekvésekről beszélünk és komolyan vesszük szavunkat, az értékmozzanat bennfoglaltatik a fogalomban. De mi az új a fajgyűlöletben, az agresszióban, az aija-nacionalizmusban? Mindez a társadalmi élet legősibb reakciós kellékárába tartozik.

Az utolsó idézetnek kulcskérdése mégsem ez, hanem az a másik állítás, hogy „a közönség köréből érkezik” az új hullám, amelyet, talán már meggyőztem e sorok olvasóját, sokkal inkább szennyhullámnak nevezhetünk, mint újnak.

Szó sincs róla. Aki fiatalokkal dolgozik, tudja, hogy mindennek semmi köze az ifjúsági tömegkezek. Egy-egy jópofának vélt hülyeskedésre természetesen minden kamasz elcsábítható, valójában nagyon is tartózkodnak a szélsőséges fellépésektől. Mármost az ifjúsági tömegek. Ha nem így lenne, nem kellett volna ugyanazt a pár ezer gyereket vándoroltatni egyik Beatrice koncertről a másikra, és nem kellett volna olyan cikke, hír- és fényképzónnel reklámozni az elvadult törekvéseket, mint ahogyan tették.

Ha a hivatalos körökben olyan erős tiltás nyilvánul meg a punkkal, az új hullámmal kapcsolatban, akkor mivel magyarázható, hogy 1983. március 26-án a Magyar Hírlap mellékletében több oldalon át propagálja szövegben és képpben ezt a szennyhullámot.

Valójában röpiratomnak egyik legfontosabb kérdése merül fel ebben a passzusban: mi a hivatalos álláspont az egész ügyben? Azt tudjuk, hogy mi az ország, mi a túlnyomó többség álláspontja. Undor és elutasítás. De van más hivatalos álláspont is, mint a KISZ KB kulturális osztályáé, a KISZ két tömeglapjáé, azé a Sebők Jánosé, aki teleírja a magyar sajtót megfelelő taktikai adagolásban?

Lehet, hogy „a hivatalos körök” valamilyen torz taktikájáról van szó? Így akarják megnyerni KISZ-tagnak, vagy újságolvasónak, vagy klubtagnak a fiatalok elenyésző kisebbségét, veszélyeztetve ezzel a túlnyomó többség és az ország rokonszenvét? Ha taktika, akkor rövidlátó, sőt buta, ha álláspont, akkor megvetésre méltó.

Mint minden ilyen ügyben, a jóhiszeműség, a ferde hajlam, a politikai rosszakarat annyira összekeveredik, hogy az ember mindig és óhatatlanul megsérti az üresfejeket azzal, hogy rosszhiszeműséget feltételez. A józanok legtöbbször józanul hallgatnak, a felelőtlenek pedig kimentik magukat. Nem az én dolgom, hogy a felelősséget kimerjem. De a felelősség tárgykörében még tartozom tánuvallomással.

11. sz. melléklet